

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної
безпеки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

зі спеціальності 081 «Право»

Тема: «Організаційно-правові методи вдосконалення роботи правоохоронних
органів, що забезпечують економічну безпеку держави»

Завідувач кафедри

(підпис)

д.ю.н. Гаруст Ю.В.

Керівник проекту

(підпис)

к.ю.н. Кобзева Т.А.

Виконавець
студентка групи
ЮМ-73

(підпис)

Пархоменко А.О.

Суми 2018

РЕФЕРАТ

Структура й обсяг роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких має по три підрозділи, висновків, списку використаних джерел, що включає 90 найменувань. Загальний обсяг магістерської роботи становить 113 сторінок, у тому числі однієї таблиці, список використаних джерел – 10 сторінок.

Актуальність теми дослідження. Забезпечення економічної безпеки – є одним із основних напрямів діяльності держави. Вона відображає причинно-наслідковий зв'язок між економічною могутністю країни, її воєнно-економічним потенціалом та національною безпекою. На сучасному етапі економічного розвитку нашої держави на внутрішньому та міжнародному ринках, вкрай важливе значення набуває питання організації роботи та функціонування правоохоронних органів що забезпечують фінансову та економічну безпеку, з метою вдосконалення їх роботи для становлення України як правової держави. Проте необґрунтована розгалуженість системи правоохоронних органів створює перепони на шляху ефективного захисту економіки країни. Детально дослідивши завдання і функції правоохоронних органів можна стверджувати, що основні повноваження цих органів у сфері протидії та боротьби з фінансовими та економічними правопорушеннями дублюються. Іншою проблемою є те, що на даному етапі частина правоохоронних органів знаходиться в стані реформування. Особливої актуальності набуває питання формування нового суб'єкту правоохоронної діяльності. Таким чином, побудова єдиного механізму правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави є вкрай важливим для України, особливо в умовах взяття курсу на інтеграцію до Європейського Союзу.

Зазначені проблемні аспекти обумовлюють актуальність наукового дослідження та залишаються недостатньо висвітленими правничою спільнотою.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання магістерської роботи склали наукові праці наступних провідних вчених – Л.І. Абалкіна, О.М. Бандурки, В.Т. Білоуса, Ю.В. Гаруста, Й.І. Горіницького, А.Т. Комзюка, О.Є. Користіна, А.М. Куліша, А.В. Лапкіна М.І. Мельника, Є.О. Олейнікова, О.М. Резніка, В.К. Сенчагова, М.І. Хавронюка, П.І. Хамули, Р.Я. Шая, Ю.С. Шемчушенка та ін.

Незважаючи на досить глибоке дослідження окремих аспектів діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку країни в юридичній науці відсутня загальнотеоретична модель таких правоохоронних органів, також не має одностайною думки щодо визначення поняття та системи зазначених органів, не має чіткого розуміння, які функції та завдання вони виконують. Це, в свою чергу, призводить до невизначеності правового регулювання їх діяльності.

Метою роботи є визначення та розробка організаційно-правових методів удосконалення системи правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- провести історичний аналіз становлення та розвитку правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави;
- визначити поняття правоохоронних органів, розглянути їх класифікацію;
- встановити правову основу діяльності правоохоронних органів в сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки країни;
- визначити мету, завдання, функції даних суб'єктів;
- дати оцінку діяльності правоохоронних органів;
- проаналізувати зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів в сфері забезпечення економічної безпеки;
- запропонувати шляхи вдосконалення роботи сучасних правоохоронних органів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері захисту фінансово-економічної системи держави.

Предметом дослідження є діяльність правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави.

Методи дослідження: Методологічною основою роботи є історичний, системно-структурний, порівняльний та формально-логічний методи

Наукова новизна. Результати магістерської роботи, що відображають наукову новизну, полягають у наступному:

уперше:

- розроблено визначення поняття «правоохоронні органи, що забезпечують економічну безпеку держави», з урахуванням особливостей відповідних органів

- доведено необхідність створення окремого правоохоронного органу, який буде покликаний захищати фінансово-економічні інтереси країни.

удосконалено:

- шляхи та методи покращення діяльності правоохоронних органів в сфері захисту економічних інтересів країни;

- науково-методичні підходи щодо визначення мети, завдання та функцій правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави;

- підходи щодо визначення критеріїв оцінки діяльності правоохоронних органів;

набули подальшого розвитку:

- принципи реформування правоохоронних органів України, з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Апробація результатів дослідження:

Ключові слова: БЕЗПЕКА, ДЕРЖАВА, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ, МЕТА, ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ, НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ, РЕФОРМУВАННЯ, ВДОСКОНАЛЕННЯ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ШО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	13
1.1. Історія становлення та розвитку правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.	13
1.2. Поняття та класифікація правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.	23
1.3. Правова основа роботи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.	28
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ШО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	34
2.1. Мета, завдання, функції правоохоронних органів.....	34
2.2. Визначення рівнів та напрямів діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.	43
2.3. Оцінка діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави за останні роки.	49
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ШО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ.	66
3.1. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.	76
3.2. Організаційно-правові методи вдосконалення роботи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.	83
3.3. Створення нового правоохоронного органу у сфері забезпечення економічної безпеки держави: реалії та перспективи.	
ВИСНОВКИ	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	104

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ILP – Intelligence Led Policing

OLAF – Office européen de lutte anti-fraude (Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству)

ВБРСВС – Відділ боротьби з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією

ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет України

ГУБКОВ – Головне управління контррозвідувального захисту економіки

ДЗЕ – Департамент захисту економіки

ДКЗЕД – Департамент контррозвідувального захисту економіки держави

ДПУ – Державне політичне управління

ДСБЕЗ – Державну службу боротьби з економічною злочинністю

ДФС – Державна фіскальна служба

ЕКВ НКВС – Економічне відділення Народного комісаріату внутрішніх справ

ЄБА – Європейської Бізнес Асоціації

ЄС – Європейський Союз

КДБ – Комітет державної безпеки при Раді Міністрів УРСР

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

НБФБ – Національне бюро фінансової безпеки

НКФ – Народний комісаріат фінансів

НПУ – Національна поліція України

ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі

РНК – Рада народних комісаріатів

СБУ – Служба безпеки України

СУП – Спілки українських підприємців

ФБР – Федеральне бюро розслідувань

ФГ – Фінансова гвардія

ЦУ – Центральне Управління

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Забезпечення економічної безпеки – є одним із основних напрямів діяльності держави. Адже економічна безпека є провідною складовою національної безпеки. Вона відображає причинно-наслідковий зв'язок між економічною могутністю країни, її воєнно-економічним потенціалом та національною безпекою. На сучасному етапі економічного розвитку нашої держави на внутрішньому та міжнародному ринках, вкрай важливе значення набуває питання організації роботи та функціонування правоохоронних органів що забезпечують фінансову та економічну безпеку, з метою вдосконалення їх роботи для становлення України як правової держави. Проте необґрунтована розгалуженість системи правоохоронних органів створює перепони на шляху ефективного захисту економіки країни. Детально дослідивши завдання і функції правоохоронних органів можна стверджувати, що основні повноваження цих органів у сфері протидії та боротьби з фінансовими та економічними правопорушеннями дублюються.

Іншою проблемою є те, що на даному етапі частина правоохоронних органів знаходиться в стані реформування. Зокрема податкова міліція як один із головних суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави знаходиться в стані ліквідації. Через «технічну помилку» у змінах до податкового законодавства податкова міліція втратила правові підстави для діяльності.

Особливої актуальності набуває питання формування нового суб'єкту правоохоронної діяльності – Національного бюро фінансової безпеки України як єдиного правоохоронного органу сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Тому в дипломній роботі також приділена особлива увага перевагам і недолікам законопроекту про даний суб'єкт.

Таким чином, побудова єдиного механізму правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави є вкрай важливим для України, особливо в умовах взяття курсу на інтеграцію до Європейського Союзу.

Зазначені проблемні аспекти обумовлюють актуальність наукового дослідження та залишаються недостатньо висвітленими правничою спільнотою.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання магістерської роботи склали наукові праці наступних провідних вчених – Л.І. Абалкіна, О.М. Бандурки, В.Т. Білоуса, Ю.В. Гаруста, Й.І. Горіницького, А.Т. Комзюка, О.Є. Користіна, А.М. Куліша, А.В. Лапкіна М.І. Мельника, Є.О. Олейнікова, О.М. Резніка, В.К. Сенчагова, М.І. Хавронюка, П.І. Хамули, Р.Я. Шая, Ю.С. Шемчушенка та ін.

Водночас, незважаючи на досить глибоке дослідження окремих аспектів діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку країни

в юридичній науці відсутня загальнотеоретична модель таких правоохоронних органів, також не має одностайною думки щодо визначення поняття та системи зазначених органів, не має чіткого розуміння, які функції та завдання вони виконують. Це, в свою чергу, призводить до невизначеності правового регулювання їх діяльності.

Мета та завдання дослідження. Метою цієї магістерської роботи є визначення та розробка організаційно-правових методів удосконалення системи правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання:

- провести історичний аналіз становлення та розвитку правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави;

- визначити поняття правоохоронних органів, розглянути їх класифікацію;

- встановити правову основу діяльності правоохоронних органів в сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки країни;

- визначити мету, завдання, функції даних суб'єктів;

- дати оцінку діяльності правоохоронних органів;

– проаналізувати зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів в сфері забезпечення економічної безпеки;

– запропонувати шляхи вдосконалення роботи сучасних правоохоронних органів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері захисту фінансово-економічної системи держави.

Предметом дослідження є діяльність правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави.

Методи дослідження: за допомогою історичного методу було визначено основні етапи становлення та розвитку правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави; використання системно-структурного дозволило дослідити особливості організації та функціонування правоохоронних органів та взаємозв'язок між ними; порівняльний метод було використано під час проведення паралелі між вітчизняним та зарубіжним досвідом забезпечення фінансової та економічної безпеки країни; за допомогою формально-логічного було визначено організаційно-правові шляхи вдосконалення роботи правоохоронних органів.

Наукова новизна. Результати магістерської роботи, що відображають наукову новизну, полягають у наступному:

уперше:

- розроблено визначення поняття «правоохоронні органи, що забезпечують економічну безпеку держави», з урахуванням особливостей відповідних органів

- доведено необхідність створення окремого правоохоронного органу, який буде покликаний захищати фінансово-економічні інтереси країни.

удосконалено:

- шляхи та методи покращення діяльності правоохоронних органів в сфері захисту економічних інтересів країни;

- науково-методичні підходи щодо визначення мети, завдання та функцій правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави;

- підходи щодо визначення критеріїв оцінки діяльності правоохоронних органів;

набули подальшого розвитку:

- принципи реформування правоохоронних органів України, з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Структура і обсяг роботи: Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких має по три підрозділи, висновків, списку використаних джерел, що включає 90 найменувань. Загальний обсяг магістерської роботи становить 113 сторінок, у тому числі однієї таблиці, список використаних джерел – 10 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ШО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ.

1.1. Історія становлення та розвитку правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави

Для детального дослідження діяльності правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави необхідно попередньо розглянути особливості становлення таких правоохоронних органів. Адже саме історичний аналіз дає можливість оцінити переваги та недоліки даних органів в різні історичні часи, що необхідно для становлення ідеальної правоохоронної системи у майбутньому. Таким чином, змістовне визначення статусу правоохоронних органів можливе лише після комплексного дослідження історичних витоків правоохоронної діяльності.

В Україні на цілий комплекс суб'єктів покладено завдання забезпечувати захист економічної безпеки держави, серед яких на особливу увагу заслуговують саме органи служби безпеки, органи Національної поліції, підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України та Національне антикорупційне бюро. Тому далі проведено історичний аналіз саме цих правоохоронних органів.

Започаткування та становлення правоохоронних органів на українських землях сягає першої пам'ятки права – Руської Правди періоду Київської Русі. Звичайно, спеціалізованих правоохоронних органів, не було, однак їхні функції первісно здійснювали князь та його повірені (вірники, мечники, тіуни) [1, с. 54]. У той же час у Київській Русі правоохоронна діяльність частково бере початок зі сфери княжої волі як свідомої поведінки і діяльності князя під час розслідування протиправних діянь.

Після розпаду Київської Русі у 30-ті роки XII століття її правонаступником стало Галицько-Волинське князівство яке майже повністю

перейняло політичні і економічні особливості Русі. Зокрема, у ньому збереглися елементи розслідування, притаманні Київській Русі.

Проблематика розвитку та становлення правоохоронних органів знаходить свій прояв також у законодавстві литовської держави XVI століття, зокрема у трьох редакціях Литовського статуту (1529 р., 1566 р., 1588 р.). Особливість такої правоохоронної політики полягала в тому, щоб «з ласки господарської зберегти старовину, закріпити соціальний, політичний і юридичний лад землі» [2, с. 107].

Кризовим моментом для розвитку правоохоронних органів на українських землях стала політична унія між Литвою і Польщею, що супроводжувалася вдосконаленням норм староруського права шляхом застосування юридичних надбань Польської держави, запозичення їхньої практики регулювання суспільних відносин. Так, основним досягненням литовсько-польської доби з питань розвитку правоохоронної діяльності є виділення процесуального права в окрему галузь та доповнення судового процесу різними процесуальними діями [3,с.30].

Одним з найвідомішим періодом формування української державності є період українсько-козацької доби. На Запорізькій Січі діяв полковий устрій, за яким правоохоронну функцію виконували отамани і гетьманам, тобто розшукова діяльність, розслідування, охорона власності та громадського порядку здійснювалась органами державної влади. Доречно у своїй праці Н. Сиза вказала про те, що за часів Козаччини правоохоронна функція реалізовувалася у кримінально-процесуальному провадженні, де джерелами доказів були: пояснення сторін, показання свідка, призначення «оскарженого», присяга, допити на муках, документи, речові докази [4,с. 84].

Історично відомий факт, що у XVII столітті частина українських земель потрапила під владу Московського царства, що також вплинуло на розвиток правоохоронної діяльності на українських землях. Основними нормативно-правовими документами того часу, які певним чином регулювали правоохоронну сферу були: 1) Соборне уложення 1649 р., в якому є згадка про

земську поліцію, яка була прототипом правоохоронного органу. 2) Указ Петра I «Об учреждении Петром I правительствующего Сената» (22.02.1711), яким для контролю та нагляду за державними органами було створено фіскальну службу; 3) Указ Петра I «Об учреждении полицейской канцелярии» (20.05.1715), за яким правоохоронні функції поклалися на поліцейську службу; 4) Маніфест «Об учреждении министерств» (8(20).09.1802), який забезпечив створення Міністерства внутрішніх справ.

Період з XVII-XX століття можна виділити як окремий етап формування правоохоронних органів, адже саме в даний період розпочався чіткий розподіл їх повноважень, функцій, та завдань, зокрема і в сфері забезпечення економічної безпеки. До системи правоохоронних органів належали міліція, прокуратура, жандармерія, органи служби державної безпеки.

О.М. Резнік у своїй статті виділяє період НЕПу, протягом якого Всеукраїнська нарада працівників Народного комісаріату внутрішніх справ (далі - НКВС) прийняла постанову «Про діяльність органів міліції» (червень 1924 р.), яка вказувала на основні недоліки роботи міліції та визначала її напрями вдосконалення зокрема: боротьба з протиправними діяннями проти власності, розкраданнями, бандитизмом, фальшивомонетництвом тощо. Усі ці завдання стали обов'язком працівників міліції, які також здійснювали посилений нагляд за дотриманням правил торгівлі [5, с. 154]. В той же час, 13 серпня 1924 року Всеукраїнський центральний виконавчий комітет України (далі - ВУЦВК) спільно з Радою народних комісаріатів УСРР (далі - РНК УСРР) затвердили Положення «Про Державне політичне управління УСРР», згідно з яким відомство державної безпеки виводилося з підпорядкування НКВС УСРР і утворювалося при РНК УСРР. Одним із основних підрозділів Державного політичного управління (далі - ДПУ) стає економічне відділення (далі - ЕКВ), яке невдовзі було перетворене на економічну частину, головними завданнями якого була боротьба з хабарництвом, безгосподарністю, навмисним невиконанням зобов'язань за договорами, а згодом - боротьба зі спекуляцією, службовими й господарськими злочинами [6, с.18].

Особливої уваги заслуговує робота вищевказаних органів саме в сфері боротьби з фальшивомонетництвом. Зокрема у 1923 році Рада праці та оборони СРСР створила комісію у складі ДПУ, НКВС, Народного комісаріату фінансів (далі - НКФ), Держбанку і Держзнаку, яка вирішила об'єднати діяльність ЕКВ, НКФ, Центрального управління карного розшуку, щодо боротьби з фальшивомонетництвом та створила при ЕКУ ДПУ Центральну трійку для протидії підробці коштів, що допомогло організувати взаємодію з органами державної безпеки, міліції і карного розшуку [7].

Офіційно першим правоохоронним підрозділом боротьби з економічною злочинністю був Відділ боротьби з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією (далі - ВБРСВС), який було створено у 1937 році у складі Головного управління міліції Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР. Положенням про відділ із боротьби з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією, затвердженого наказом НКВС СРСР від 16 березня 1937 року № 00118, на зазначений орган було покладено такі обов'язки, як: керівництво роботою республіканських, крайових, обласних управлінь по боротьбі з розкраданнями соціалістичної власності й дрібним шкідництвом у торгових, кооперативних, заготівельних організаціях, ощадкасах, боротьбі зі спекуляцією фальшивомонетниками. А з 1941 року даний відділ почав боротьбу з контрабандою. [8, с. 42].

У 1939-1940 рр. відбулося приєднання українських земель - Західної України, Північної Буковини і Бессарабії до складу УРСР. Після цього була здійснена велика кількість політичних та соціально-економічних заходів на західноукраїнських землях. Зокрема було створено підрозділи органів міліції, що гарантували охорону господарських об'єктів і збереження в них майна. В тих регіонах, де апарати ВБРСВС не були утворені, боротьбу з розкраданнями соціалістичної власності і спекуляцією вели інші служби міліції, а також кримінальний розшук.

Наступним значимим етапом розвитку правоохоронних органів було проголошення незалежності України. Багаточисленні перетворення в країні,

зміна форми власності в державі сприяли реформам у правоохоронній діяльності. Зокрема ВБРССВС Наказом Міністерства внутрішніх справ України (далі - МВС) від 2 вересня 1991 року замінено на Службу захисту економіки від злочинних посягань, яка проіснувала лише до 1993 року.

У 1993 році було створено Державну службу боротьби з економічною злочинністю (далі - ДСБЕЗ), яка була складовою частиною кримінальної міліції системи МВС. На даний орган було покладено такі завдання як: своєчасне припинення злочинів у галузі економіки та запобігання їм; аналіз і прогнозування криміногенних процесів в економіці та своєчасне інформування про них органів виконавчої влади; виявлення та припинення фактів порушення прав інтелектуальної власності; виявлення причин і умов, які сприяють правопорушенням у галузі економіки, та вжиття заходів до їх усунення [9].

На практиці ДСБЕЗ існувала аж до 2014 року, коли було проведено реформування органів внутрішніх справ та було створено органи Національної поліції України. Цікаво зазначити, що за весь період існування ДСБЕЗ не зазнавала суттєвих перетворень, зокрема її основні завдання та функції залишались без змін.

У 2015 році розпочав діяльність Департамент захисту економіки (далі - ДЗЕ) як міжрегіональний територіальний орган у складі кримінальної поліції Національної поліції України.

Таким чином, проаналізувавши історію становлення та функціонування підрозділів захисту економіки органів внутрішніх справ дозволяє нам виділити п'ять основних етапів: I-й етап (1924-1937 рр.) - утворення та діяльність ЕКВ ДПУ; II-й етап (1937-1991 рр.) - утворення та діяльність ВБРССВС; III-й етап (1991-1993 рр.) - утворення та діяльність у структурі МВС вже незалежної України Служби захисту економіки від злочинних посягань; IV-й етап (1993-2015 рр.) - Службу захисту економіки від злочинних посягань було реорганізовано у ДСБЕЗ; V-й етап (з 2015 р.), під час якого було проведено реформу органів внутрішніх справ, утворено органи Національної поліції України та Департамент захисту економіки як міжрегіональний територіальний

орган поліції у складі кримінальної поліції НПУ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність.

Історія створення податкової міліції також має свої окремі етапи та особливості. Проблема становлення ефективної податкової політики існувала ще за роки УРСР та потім і в незалежній Україні. У зв'язку з чим 1 липня 1990 року Постановою Ради Міністрів у складі Міністерства фінансів УРСР було створено податкову службу. А 4 грудня 1990 року Законом України «Про державну податкову службу в Україні», було визначено її статус, функції та правові основи діяльності.

Однак через деякий час, стало зрозуміло, що правовий статус податкової служби потребує змін, виникла потреба підсилення її участі зокрема в питаннях податкової злочинності, аби цілком забезпечувати стабільність надходження податків, інших платежів до бюджетів та відповідати рівню ринкових відносин у країні. Тому з метою запобігання, виявлення і припинення порушення норм податкового законодавства 5 жовтня 1992 року було затверджено постанову Кабінету Міністрів України № 559 «Питання державної податкової служби України» [11]. Ця Постанова передбачала створення управління податкових розслідувань та відповідні підрозділи при державних податкових інспекціях у Республіці Крим, областях, районах, містах і районах у містах (в складі Головної державної податкової інспекції України).

А вже в 1993 році для здійснення оперативно-розшукових заходів зі встановлення фактів приховування прибутків від оподаткування було створено спеціальні підрозділи з боротьби з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування в складі ДСБЕЗ МВС.

Наступним кроком держави на шляху забезпечення економічної безпеки було прийняття 1996 році Постанови Кабінету міністрів України, якою було затверджено Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ. А даній концепції йшлося про те, що зусилля зазначених підрозділів необхідно зосередити в найбільш криміногенних і важливих для економіки держави сферах, на посиленні боротьби з хабарництвом, порушеннями правил

здійснення валютних операцій, розкраданням на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності, злочинами в банківській і фінансовій сферах, на легалізації злочинних прибутків, удосконаленні форм і методів викриття злочинної діяльності у сфері економіки [11].

Однак за думкою О.О. Бригінця вказаним підрозділам все одно не вистачало оперативності та постійної інформаційно-аналітичної підтримки з боку інших підрозділів державної податкової служби [12].

Тож вищезазначені факти сприяли тому, що у 1996 було формально утворено податкову міліцію на базі підрозділів боротьби з кримінальним приховуванням прибутків від оподаткування та підрозділів податкових розслідувань. Однак вже легітимною податкова міліція стала у 1998 році з прийняттям відповідних нормативно-правових актів, які визначали її правовий статус.

Так підрозділи податкової міліції здійснювали свою діяльність до 2011 року, коли її було включено до системи до системи органів Міністерства доходів і зборів України, а починаючи з 2014 року - до Державної фіскальної служби України.

З 2017 року податкова міліція вступила в новий період – період ліквідації.

Вперше про ліквідацію Податкової міліції заговорили ще в 2014 р., і одночасно обґрунтовувалась необхідність створення функціонально нового органу, з пропозицією назвати його чи Службою фінансових розслідувань, чи Фінансовою поліцією[13, с.35].

21 грудня 2016 року набрав чинності закон щодо покращення інвестиційного клімату в Україні [14], Податкова міліція втратила правові підстави для діяльності. До 1 січня 2017 р. правові засади діяльності Податкової міліції були врегульовані розділом XVIII Податкового кодексу. Змінами до Податкового Кодексу його було виключено. Таким чином, через помилку у змінах до Податкового кодексу податкова міліція з 1 січня де-юре ліквідована, хоча де-факто вона продовжує свою діяльність і її повноваження не передано новому органу [13, с. 36].

Наступним суб'єктом історичного дослідження в системі правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави є Головне управління контррозвідувального захисту економіки СБУ. Його історія бере свій з 1954 року, коли було утворено Комітет державної безпеки при Раді Міністрів УРСР (далі - КДБ УРСР). В структурі центрального апарату КДБ УРСР було створено економічне управління, до завдань якого належало здійснення контррозвідувальної роботи на оборонних, народногосподарських та інших важливих державних об'єктах, розслідування надзвичайних подій, охорону державної таємниці, допуск до секретної та особливо секретної роботи. Також слід наголосити на тому, що до 1991 року даний орган здійснював свою роботу в структурі КДБ УРСР без суттєвих змін [15]. А вже 20 вересня 1991 року Верховною Радою України було прийнято постанову «Про створення Служби національної безпеки України», згідно з якою замість КДБ УРСР було створено Службу національної безпеки України. Пізніше в її складі стало функціонувати Управління економічної безпеки та відповідні підрозділи у регіонах.

У січні 1998 року Управління економічної безпеки було замінено на Департамент економічної безпеки, якому пізніше змінили назву на Департамент контррозвідувального захисту економіки держави (далі - ДКЗЕД), а згодом знову було перейменовано на теперішнє Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економіки. Не зважаючи на численну зміну назв протягом вказаних років – основні завдання, функції і компетенції органу в сфері забезпечення економічної безпеки держави не було змінено. У Положенні про ДКЗЕД пунктом 2.1 його завданнями визначено організацію і здійснення контррозвідувального захисту економічного, науково-технічного і оборонно-промислового потенціалу держави, а пунктом 2.5 - забезпечення контррозвідувального захисту фінансово-економічної, енергетичної, продовольчої і екологічної безпеки, інтелектуальної власності та технологічної безпеки, а також транспорту [16].

Хотілось би відмітити, що «наймолодшим» суб'єктом в системі правоохоронних органів із забезпечення економічної безпеки держави є

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), яке було створено після Революції Гідності у 2014 році – в рік перебудови органів внутрішніх справ. НАБУ – новий орган у системі правоохоронних органів України, покликаний здійснювати очищення влади від корупції з метою становлення та розвитку успішного суспільства та могутньої держави.

Для вступу України в Європейський Союз та спрощення візового режиму однією з вимог Міжнародного валютного фонду та Єврокомісії було створення

Національного антикорупційного бюро України. Таким чином, для виконання вимог ЄС 14 жовтня 2014 року Верховною Радою України було ухвалено Закон «Про Національне антикорупційне бюро України».

Вже в січні 2015 року було призначено директора Національного антикорупційного бюро України, яким став Артем Ситник. Варто зазначити, що на заміщення вакантної посади керівника цього органу було оголошено відкритий конкурс. Близько 186 кандидатів змагались за місце директора НАБУ.

З квітня 2015 року розпочався процес прийняття важливих нормативно-правових актів, що регулюють діяльність антикорупційного органу. Зокрема 16 квітня Президентом України було підписано Указ про утворення Національного антикорупційного Бюро та Указ про призначення директора Бюро. Починаючи з цього часу розпочалось утворення та становлення нового правоохоронного органу держави. Зокрема Наказом від 23 квітня 2015 року Директор Бюро затвердив структуру та штатний розпис НАБУ, 24 квітня було призначено першого заступника Директора Бюро, ким Гізо Углава. Незабаром було призначено ще двох заступників.

Для контролю за діяльністю НАБУ та з метою забезпечення прозорості цього органу було створено Раду громадського контролю при Бюро Указом, про що видано відповідний Указ Президента України. Особовий склад Ради становлять відповідальні громадські діячі, раз на рік обираються шляхом голосування в мережі Інтернет. Таким чином, 5 червня 2015 року було обрано

перший склад Ради громадського контролю, до якого за результатами відкритого голосування увійшли 15 активістів.

З 8 червня Рада громадського контролю розпочала свою активну діяльність. Зокрема, обраним складом було проведено перше засідання, на якому прийняли рішення про призначення членів Ради до складу Конкурсної комісії з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад у Національному антикорупційному бюро України. З цього моменту стало можливим проведення відкритих конкурсних відборів. 9 червня директором НАБУ було затверджено склад першої Конкурсної комісії.

Таким чином, до складу НАБУ, входять працівники, які призначаються на посади за результатами відкритого конкурсу, за виключенням заступників директора Бюро.

На сьогодні за проведення конкурсних відборів відповідає три Конкурсних комісії, до складу кожної з яких входять по три представники Ради громадського контролю. Вже в кінці червня було призначено на посади перших переможців конкурсів.

У серпні 2015 року обрали перших 70 детективів Національного антикорупційного Бюро, які вже у вересні в присутності Президента України склали присягу державного службовця.

Таким чином восени 2015 року Національне антикорупційне бюро України розпочало свою активно діяльність в сфері боротьби з корупцією. Проте цьому спочатку передувало призначення на посаду Керівника спеціалізованої антикорупційної прокуратури, від появи якого залежав початок розслідування Бюро корупційних правопорушень.

Вже 4 грудня детективами НАБУ до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості про перші три кримінальні провадження, які стосуються схем розкрадання коштів державних підприємств на загальну суму близько 1 мільярда гривень[17].

Таким чином, детально проаналізувавши історію виникнення і розвитку правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави, можна

встановити, що вони пройшли через велику кількість змін і перетворень на кожному етапі становлення, що пов'язано із складним розвитком української державності.

1.2. Поняття та класифікація правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави

Для подальшого дослідження системи правоохоронних органів в сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави особливу увагу слід звернути на деякі теоретичні питання, зокрема визначення поняття «правоохоронні органи» в цілому. Зазначене поняття дуже часто зустрічається в юридичній літературі, в нормативно-правових актах, в засобах масової інформації, проте до сих пір чітко законодавчо не визначено. В наукових колах проблематика визначення поняття «правоохоронні органи» також дуже популярна, і тому цілі дискусії ведуться на дану тему.

Хотілось би зазначити, в законодавстві незалежної України поняття «правоохоронні органи» вперше було згадано в Указі Президії Верховної Ради Української РСР «Про посилення правового захисту працівників правоохоронних органів» 1991 року. Серед таких термінів як «військовослужбовець», «працівник міліції», «народний дружинник» використовувався й термін «працівник правоохоронних органів»[18, с.500]. Проте в Указі все-одно чіткого визначення даного поняття окреслено не було, до того ж не визначено окремих суб'єктів, яких слід відносити до правоохоронних органів.

Беручи до уваги Конституцію України, то поняття «правоохоронні органи» використовується в ній зокрема у ч. 3 ст. 17, в якій на правоохоронні органи держави та на відповідні військові формування покладається завдання забезпечувати державну безпеку і захист держаного кордону.

Більш детально акцентовано увагу на переліку органів, яких законодавець відносить до правоохоронних в ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», в якій зазначено що

правоохоронні органи це органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Тож визначення поняття «правоохоронні органи» не надано, а лише дається їх перелік.

В деяких спеціальних законах окремі державні органи, які вважаються правоохоронними чітко не окреслені такими. Зокрема в статті 1 Закону «Про Службу безпеки України » Служба безпеки визначається як державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України[21]. Також ст. 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» дана служба описана як «спеціальне правоохоронне формування»[22]. Та ж сама ситуація і в Законі України «Про прокуратуру», де взагалі немає визначення поняття цього органу. Тож як бачимо йдеться лише про натяк, що дані органи є правоохоронними.

Аналізуючи інші нормативно-правові акти, то словосполучення «правоохоронні органи» використовується в Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018, зокрема при визначенні поняття «сили безпеки» під яким розуміють правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України [19].

Існують й інші законодавчі акти, в яких визначення правоохоронних органів використовується в занадто широкому сенсі, зокрема вказано, що такі органи здійснюють правоохоронну та правозастосовну функцію. Але в той же час не надається пояснення терміну «правоохоронна функція».

Зазначене вище дає зробити висновок, що законодавець досить часто вживає даний термін неоднозначно. Така невизначеність заважає ефективній та

однаковій реалізації положень законодавства держави. У цьому випадку хотілось би погодитись із М.І. Мельником та М.І. Хавронюком, які стверджують що «ця ситуація свідчить не тільки про відсутність єдиного підходу у розумінні того, які органи є правоохоронними, але й ускладнює вирішення теоретичних проблем у цій сфері, здійснює негативний вплив на діяльність вказаних органів, оскільки безпосереднім чином впливає на правове регулювання їх компетенції, правове і соціальне становище працівників таких органів тощо» [20, с. 191].

Через такі прогалини в законодавстві і в наукових колах не має одностайної думки щодо цього. Зокрема деякі юридичні енциклопедії надають таке визначення: «Правоохоронні органи – державні органи, основною функцією яких є охорона законності та правопорядку, захист прав та свобод людини, боротьба зі злочинністю» [23, с. 759]. Вже згадані наковці Мельник М.І. і Хавронюк М.І. до правоохоронних органів відносять лише ті, які ведуть боротьбу зі злочинністю та правопорушеннями, що тягнуть юридичну відповідальність в межах кримінально-процесуальної та адміністративної процедури [20, с. 31]. А.В. Лапкін у своєму підручнику надав таке визначення: правоохоронні органи – спеціально уповноважені державні органи, наділені владними повноваженнями, діяльність яких спрямована на захист прав, свобод та інтересів людини, суспільства і держави. До таких органів він відносить – адвокатуру, Державну прикордонну службу, Державне бюро розслідувань, Державна контрольно ревізійна служба, Національне антикорупційне бюро, інші органи, визначені законом [24, с. 12]. На мою думку такі визначення дуже загальні, і не відображають конкретні особливості правоохоронних органів і їх призначення.

Також серед науковців популярною є думка розглядати поняття «правоохоронні органи» у широкому і вузькому значенні. В широкому значенні це будь-які державні органи, які мають повноваження в сфері контролю за додержанням законності і правопорядку. У вузькому розумінні це спеціальні державні органи, завдання яких полягає у забезпеченні законності і

правопорядку, у боротьбі із злочинністю та які мають повноваження застосовувати заходи примусу і перевиховання правопорушників в рамках передбачених законодавством[25, с. 23].

Забезпечення економічної безпеки держави покладено на складний комплекс суб'єктів, в тому числі, правоохоронну систему. Варто відмітити думку А.М. Куліша, який визначив, що правоохоронна система – це багаторівнева соціальна система, яка включає систему правових засобів, методів та гарантій, що забезпечують охорону суспільних відносин від протиправних посягань, та державні органи, які виконують правоохоронні функції[26].

Тож підсумовуючи вищесказане, поняття «правоохоронні органи» маючи довгу історію існування до сих пір знаходиться в стані розробки та доповнень. З кожним новим нормативно-правовим актом, з кожною новою науковою працею з'являється нова інтерпретація даного поняття. Тому й досі важливим залишається питання чіткого окреслення рамок цього терміну і його законодавче закріплення.

З моєї точки зору для більш чіткого розуміння що собою охоплює поняття «правоохоронні органи» необхідно визначити окремі риси та особливості таких органів, які виділяють їх з-поміж великої кількості інших державних органів влади. Проаналізувавши сучасне законодавство та інші наукові джерела, можна виділити такі ознаки:

- 1) вони створюються і діють на підставі Конституції та законів України;
- 2) їх головним напрямом діяльності є правоохоронна діяльність, яка має свою певну спеціалізацію та здійснюється ними відповідно до правил і процедур встановлених законодавством;
- 3) вони наділені спеціальними державно-владними повноваженнями для виконання своїх завдань та обов'язків;
- 4) мають власну структуру та відносно самостійні;
- 5) наділені повноваженнями застосовувати засоби державного примусу до правопорушників та інші види обмежень встановлені законом;

- б) безпосередньо займаються попередженням правопорушень;
- 7) їх рішення, які є законними та обґрунтованими є обов'язковими для виконання громадянами та посадовими особами;
- 8) можуть бути державними і недержавними.

На мою думку найбільш влучним та повним визначенням правоохоронних органів, яке охоплює всю їх специфіку є наступне: правоохоронні органи – це спеціально уповноважені державні органи, які в рамках своєї компетенції та відповідно до встановлених законом правил і процедур здійснюють правоохоронну діяльність спрямовану на забезпечення дотримання, реалізації прав і свобод громадян, законності та правопорядку з можливістю застосування засобів державного примусу.

Таким чином базуючись на даному визначенні можна надати пояснення більш вужчому терміну, а саме «правоохоронні органи, які забезпечують економічну безпеку держави». Я вважаю, що такими є спеціальні державні органи, які, в рамках встановлених законодавством правил і процедур, з дотриманням прав, свобод та законних інтересів громадян, уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність, на забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, а також, які для ефективного виконання своїх завдань наділені правом застосовувати заходи державного примусу. Такими державними органами є:

- Податкова міліція;
- Департамент захисту економіки Національної поліції України;
- Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економіки, яке є структурним елементом Центрального управління СБУ;
- Національне антикорупційне бюро України.

Податкова міліція складається із спеціальних підрозділів по боротьбі з податковими правопорушеннями, що діють у складі відповідних контролюючих органів, і здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ — це постійно діючий орган при Службі безпеки України, який реалізує державну політику у сфері протидії організаціям і окремим особам, метою яких є підрив економіки.

Департамент захисту економіки Національної поліції України (ДЗЕ) міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України та згідно із законодавством України здійснює оперативно-розшукову діяльність та бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) — правоохоронний орган з широкими силовими повноваженнями, на який покладається попередження, виявлення, припинення та розкриття корупційних злочинів.

1.3. Правова основа роботи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави

Дослідження нормативно-правової бази з питань діяльності правоохоронних органів є необхідним етапом для визначення їх правового статусу. Адже саме в законодавстві закріплені основні положення про компетенцію правоохоронних органів, їх мету, завдання, функції, основні напрями діяльності, якими вони керуються під час здійснення правоохоронної роботи.

Існує велика кількість підходів до визначення критеріїв класифікації нормативно-правової бази, яка регулює діяльність правоохоронних органів. Зокрема М. Мельник та М. Хавронюк стверджують, що найдоцільнішим є поділ нормативно-правових актів залежно від їх змісту і таким чином виокремлюють: 1) акти загального характеру; 2) акти про статус окремих правоохоронних органів; 3) акти про соціальний і правовий захист працівників правоохоронних органів; 4) акти про окремі напрями правоохоронної

діяльності; 5) акти про органи й установи, діяльність яких безпосередньо пов'язана з правоохоронною діяльністю [20, с. 96].

Іншої думки щодо цього питання дотримується В. Басай, який вважає що правові акти у сфері організації та діяльності правоохоронних органів слід поділяти на такі групи: 1) правові акти загального характеру: Конституція України та міжнародні акти; 2) правові акти, які стосуються органів прокуратури, органів виявлення і розслідування злочинів, наприклад, Закони України «Про прокуратуру», «Про оперативно-розшукову діяльність»; 3) правові акти, які регулюють діяльність інших правоохоронних органів, зокрема - Закони України «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Національне антикорупційне бюро України» тощо. [27, с. 314].

Також в юридичній літературі зустрічається наступна класифікація нормативно-правових актів:

1) акти про конституційні основи діяльності правоохоронних органів, серед яких основним є Конституція України, а далі кодекси України - Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Господарський процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України);

2) акти, що стосуються окремих напрямів діяльності правоохоронних органів: а) прокурорська діяльність: Закон України «Про прокуратуру», постанова Верховної Ради України «Про затвердження дисциплінарного статуту прокуратури України», накази Генерального прокурора України; б) виявлення та розслідування злочинів: Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»; в) охорона державної безпеки та правопорядку: закони України «Про національну безпеку України», «Про державну таємницю», «Про державний кордон України» та ін.;

3) акти, що закріплюють державні гарантії здійснення правоохоронної діяльності: Закони України «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України»;

4) акти, які встановлюють соціально-правовий захист працівників правоохоронних органів: Закони України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України» [28, с. 160-161].

Існують й інші класифікації, проте всі вони мають певні спільні риси, зокрема в кожній на першому місці в системі нормативно-правових актів знаходиться Основний Закон держави – Конституція України, яка закріплює основні засади здійснення правоохоронної діяльності. Так, статтею 17 Конституції України встановлюється, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. А забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування і правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Так само як і Конституція України важливу роль займають міжнародно-правові акти, які закріплюють основні стандарти регулювання діяльності правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави. Визнання міжнародно-правових актів, ратифікація, і реалізація їх положень у внутрішньодержавному законодавстві є одним з обов'язків, взятих на себе Україною перед міжнародним співтовариством.

Наступними за значенням в системі законодавства України є закони та підзаконні акти. Закони встановлюють правовий статус окремих правоохоронних органів та покликані регулювати їх сфери діяльності. Підзаконні акти видаються відповідно до закону та на його підставі для конкретизації законодавчих розпоряджень і їх трактування або встановлення первинних норм.

Таким чином, проаналізувавши способи класифікації нормативно-правових актів, що регулюють діяльність правоохоронних органів, на мою думку найбільш вдалою є саме класифікація за їх місцем у системі національного законодавства, адже вона дає змогу чітко впорядкувати таку

велику кількість нормативних актів. Отже джерела правового регулювання діяльності правоохоронних органів, які забезпечують захист економічних інтересів держави можна класифікувати таким чином:

1. Конституція України, як Основний Закон держави, який закріплює основоположні принципи здійснення правоохоронної діяльності.

2. Міжнародні документи, які включають: а) конвенції: Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950), Європейська конвенція про видачу правопорушників (1957), Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (1999), Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом та про фінансування тероризму (2005); б) угоди: Угода про технічне співробітництво між Державною податковою службою України та Службою державних доходів Латвійської Республіки (2012); Угода держав СНД про співробітництво в боротьбі зі злочинами у сфері економіки (1996), в) договори: Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах (1996), Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про видачу правопорушників (2004); г) меморандуми: Меморандум про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Федеральною прокуратурою Швейцарської Конфедерації в боротьбі з організованою злочинністю і відмиванням доходів (1999); д) декларації: Загальна декларація прав людини (1948), Декларація про поліцію (1979); ж) пакти: Міжнародний пакт про громадянські й політичні права (1966).

3. Закони загальної дії та спеціалізовані закони. До першої категорії можна віднести Закони України: «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» (1993), «Про оперативно-розшукову діяльність» (1992), «Про державну таємницю» (1994), «Про основи національної безпеки України» (2003), «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (2003), «Про запобігання корупції» (2014) та ін.

До другої категорії відносяться спеціалізовані закони, зокрема ті, які регулюють діяльність окремих правоохоронних органів, що забезпечують

економічний захист країни: Закони України: «Про Службу безпеки України» (1992), «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» (2005), Розділ XVIII² Податкового кодексу України (2010), «Про Національне антикорупційне бюро України» (2014), «Про прокуратуру» (2014) «Про Національну поліцію» (2015).

4. Підзаконні нормативні акти, серед яких можна виділити ті, що мають відношення до всіх правоохоронних органів держави та підзаконні акти, які є правовою основою роботи конкретного правоохоронного органу в сфері забезпечення економічної безпеки країни.

До першої групи підзаконних нормативних актів належать: Указ Президента України «Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів» (2005), Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю (2011), Порядок взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України (2016).

До другої групи підзаконних актів, належать укази Президента України («Про затвердження Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби безпеки України» (2001); «Про утворення Національного антикорупційного бюро України» (2015), «Про символіку Генеральної прокуратури України» (2017), постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України («Про Державну фіскальну службу України» (2014), «Про утворення Національної поліції України» (2015), «Про утворення територіального органу Національної поліції» (2015)), накази МВС України («Про організацію видачі спеціальних жетонів поліцейським» (2015), «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських» (2015)), накази Директора НАБУ («Про затвердження Інструкції про порядок проведення службового розслідування стосовно працівників Національного антикорупційного бюро» (2015)), накази ДФС України («Про введення в дію структури та штатного розпису Державної фіскальної служби України» (2014)), накази СБУ: «Про затвердження Інструкції про організацію виконання

Положення про проходження військової служби військовослужбовцями Служби безпеки України» (2008); накази Генеральної прокуратури України: («Про основні засади організації роботи в органах прокуратури України» (2017)).

Як бачимо в Україні існує дуже велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронних органів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки держави та охоплюють великий спектр проблемних питань у цій сфері. Проте не зважаючи на це, правове регулювання не є досконалим.

З приводу цього Н. Рибалка зазначає, що становлення України як демократичної, правової і соціальної держави супроводжується дисонансом адміністративно-правового регулювання і запитам, очікуваннями суспільства. Цей дисонанс зумовлений залежністю правового регулювання від правотворчих процедур, впровадження яких через ряд причин не завжди сприяє вчасному реагуванню на потреби в забезпеченні суспільних відносин правовими засобами їх організації, впорядкування, гарантування та захисту [29, с. 147].

На думку О.М. Рєзніка ще однією причиною неефективності норм національного законодавства щодо регулювання діяльності правоохоронних органів є застарілість норм окремих актів. Наприклад, проходження служби співробітниками підрозділів податкової міліції Державної фіскальної служби України здійснюється на основі підзаконного акта 1998 року, складно повірити в те, що за вже більше ніж 20 років ситуація не змінилася, і ми можемо впевнено користуватися цим же актом, подібною є ситуація також із законами. Так, Служба безпеки України здійснює свою діяльність на підставі Закону України «Про Службу безпеки України», прийнятого ще в 1992 році, хоча її спеціальне призначення, навпаки, мало б стимулювати законодавця прийняти новий нормативно-правовий акт з урахуванням сучасних умов розвитку держави та вимог суспільства, оскільки від якості регулювання її діяльності разом із належним матеріальним, кадровим, технічним забезпеченням залежить рівень захищеності суспільства і держави від протиправних посягань [30, с.92]

Також недосконалість адміністративно-правового регулювання виражається в суперечливості норм одного нормативно-правового акту нормам іншого, а також в дублюванні функцій і повноважень окремих правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави.

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

2.1. Мета, завдання, функції правоохоронних органів.

Для належного та ефективного здійснення правоохоронної діяльності спрямованої на захист економічних інтересів країни відповідні правоохоронні органи повинні мати чітко визначені функції, завдання та мету своєї діяльності.

При цьому наявність мети діяльності, її усвідомлення, а також здійснення у повному обсязі надає діяльності логічної спрямованості, цілісності, обумовлює вибір сил та засобів її виконання, забезпечує її ефективність та результативність, сприяє отриманню нової якості діяльності, сприяє можливості оцінювання її результатів тощо[31, с. 208].

Словник української мови надає наступне визначення поняття «мета»: те, чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль; заздалегідь намічене завдання; замисел [32, с. 370].

У філософському енциклопедичному словнику зустрічається таке визначення: мета – це усвідомлене передбачення бажаного результату діяльності, яке зумовлює пошук засобів і шляхів його досягнення [33, с.371].

Таким чином, мета - це чіткий кінцевий результат, на який націлена певна діяльність, та для досягнення якого необхідно визначити предмет та суспільне значення спрямованої діяльності та шляхи досягнення цілі.

В юридичній літературі до визначення мети правоохоронної діяльності існує декілька підходів. Одні науковці вбачають мету правоохоронної діяльності в усуненні порушень права та застосуванні правових санкцій за такі порушення. С.М. Кузнецов важливою складовою мети правоохоронної діяльності називає створення умов, що сприяють безперешкодній реалізації громадянами своїх прав та свобод, адже ч. 2 ст. 3 Конституції України також наголошує на тому, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави», а отже і мету правоохоронної діяльності[34].

А.М. Кучук зазначає, що метою правоохоронної діяльності є охорона прав та свобод людини і громадянина; забезпечення громадського порядку та громадської безпеки; підтримання правопорядку; втілення в життя принципу верховенства права[35, с.11].

Також можна погодитись з думкою А.Х. Міндагулова, мету та сенс правоохоронної діяльності вбачає в пошуку, виявленні, та розробці заходів з усунення (або нейтралізації) факторів, що породжують злочинність та інші правопорушення[36, с.274].

Таким чином, мета правоохоронної діяльності полягає в охороні основ конституційного ладу, зокрема, прав громадян, законності та правопорядку.

Перед тим як розглянути мету діяльності кожного правоохоронного органу в сфері забезпечення економічної безпеки країни, хотілось би зазначити, що на законодавчому рівні вона не закріплена. Тому мету можна визначити базуючись на функціях та завданнях відповідних органів.

З огляду на вищезазначену ситуацію, проаналізувавши функції права та обов'язки Департаменту захисту економіки Національної поліції, метою діяльності цього органу є превентивна та профілактична діяльність, яка виражається в запобіганні скоєнню правопорушень в фінансово-економічній сфері, виявленні причин їх скоєння, розробленні методів боротьби із злочинністю, захисті економіки та об'єктів права власності та протидії корупційним діянням.

Розглядаючи цілі діяльності податкової міліції слід зазначити, що в жодному нормативно-правовому акті, зокрема і в Розділі XVIII-2 не зазначено з якого метою створено даний орган, що є певною перешкодою для ефективного здійснення покладених на нього завдань.

На мою думку, мета діяльності податкової міліції України виражається у певному результаті, на який націлена діяльність усіх підрозділів податкової міліції. Отже, метою діяльності підрозділів податкової міліції Державної фіскальної служби України є забезпечення фінансово-економічної безпеки України. Для досягнення вказаної мети податкова міліція веде боротьбу з

податковими злочинами та запобігає їх вчиненню, протидіє корупції у державних органах, а також забезпечує безпеку діяльності працівників контролюючих органів під час виконання ними службових обов'язків.

Таким чином, адміністративно-правовий статус податкової міліції визначає її спеціальну мету діяльності та її місце у системі правоохоронних органів держави, а також чітко обмежує сферу діяльності.

Діяльність Національного антикорупційного бюро також повинна мати певне спрямування та мету, проте в Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» чітко визначені лише завдання та принципи діяльності Бюро. Базуючись на завданнях, які виконує даний орган можна виокремити мету його діяльності. Так НАБУ має на меті запобігання, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, які вчинюються вищими посадовими особами під час виконання ними функцій держави та загрожують національній фінансово-економічній безпеці України.

Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ - це постійно діючий орган при Службі безпеки України, однак його мета також не визначена на законодавчому рівні. На мою думку, метою діяльності даного підрозділу СБУ є здійснення державної політики, спрямованої на протистояння незаконній діяльності організацій і окремих осіб, метою якої є загроза фінансово-економічній безпеці України.

Проаналізувавши вищесказане, слід зазначити, що мета діяльності Національного антикорупційного бюро України, підрозділів податкової міліції Державної фіскальної служби України, підрозділу контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ та Департаменту захисту економіки Національної поліції тісно пов'язана та повторюється в окремих напрямках. Загальною метою діяльності всіх зазначених органів є запобігання та протидія корупції; протистояння скоєнню фінансово-економічних правопорушень; боротьба з економічною злочинністю та забезпечення захисту економіки України.

Для успішного досягнення поставленої мети правоохоронні органи повинні належним чином виконувати покладені на них державою завдання. Завдання – це конкретизація шляхів вирішення проблемної ситуації. Завдання завжди виходить з мети і є засобом її реалізації.

У своєму навчальному посібнику Л.В. Шестак вказує, що завдання - це цілі, досягнення яких бажано до визначеного моменту часу у межах періоду, на який розраховано управлінське рішення [37, с. 104]. З огляду на це, завдання вказують на конкретну ціль правоохоронної діяльності, яка підлягає кількісній характеристиці.

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступне пояснення терміну «завдання»: це визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа тощо; настанова, розпорядження виконати певне доручення; те, що хочуть здійснити [38, с. 288].

Таким чином, спочатку вибирається мета, виходячи з якої, з урахуванням реальних можливостей, вибудовується ланцюжок завдань. Щоб мета виявилася досягнутою швидше, необхідно встановити терміни і сформулювати завдання, так як вони являють собою конкретні методи та способи досягнення цієї мети.

У підручнику «Теорія держави і права» виділяється шість основних завдань правоохоронної системи: забезпечення прав та свобод людини і громадянина; охорона інтересів суспільства і держави від протиправних посягань; сприяння дієвості всієї системи права України, національного законодавства (Конституції, законів та інших нормативних актів, пов'язаних з організацією і здійсненням державної влади всіма її гілками); забезпечення громадського порядку і громадської безпеки; протидії злочинності; вжиття заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень.

Заслуговує на увагу думка В.Т. Білоуса, який виокремлює п'ять головних завдань у діяльності правоохоронних органів: захист конституційних прав і свобод громадян; збереження та охорона чинного конституційного ладу; боротьба зі злочинністю; захист правомірних інтересів вітчизняного

товаровиробника; цілеспрямований розвиток системи правоохоронної діяльності, зокрема поліпшення їх кількісних і якісних показників [39, с. 85].

Отже, завдання правоохоронних органів - це основні засоби організації та діяльності правоохоронних органів держави, до яких слід віднести наступне: охорона суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу держави; забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів громадян, суспільства та держави та їх охорона від протиправних посягань; забезпечення умов для відновлення порушених прав; боротьба зі злочинністю та сприяння цілеспрямованому розвитку системи правоохоронних органів.

Розглянувши завдання правоохоронних органів в загальному вигляді, надалі варто дослідити конкретні задачі, які поставлені перед правоохоронними органами, що забезпечують економічну безпеку країни.

Положенням «Про Департамент захисту економіки Національної поліції» на Департамент покладається виконання наступних завдань: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності; виявлення, запобігання та припинення злочинів у сфері економіки; боротьба з корупцією й хабарництвом; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією; установлення причин і умов, які сприяють скоєнню правопорушень у сфері економіки та вжиття заходів щодо їх усунення [40].

Основним завданням Національного антикорупційного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які скоєні вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [41].

Основні завдання податкової міліції визначені у Розділі XVIII-2 Податкового кодексу України, якими є: запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування та бюджетній сфері, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення; розшук осіб, які переховуються від слідства та суду, за кримінальні та інші правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері; запобігання і

протидія корупції у контролюючих органах та виявлення її фактів; забезпечення безпеки діяльності працівників контролюючих органів, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням службових обов'язків [42].

До завдань Служби безпеки України відповідно до ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України», зокрема, входить запобігання виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [43]. Також слід зазначити, що головним завданням підрозділів контррозвідального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ є захист національних економічних інтересів, попередження, розкриття і запобігання злочинів в економічній сфері. Варто звернути увагу, що одним із завдань зазначених підрозділів є попередження і запобігання зовнішньому впливу та втручання у роботу державних установ і підприємств критичної інфраструктури. Ключовим аспектом ефективності роботи є забезпечення безперебійного функціонування державного сектору економіки [45].

Як бачимо, законодавством чітко визначені завдання правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави. Проте варто зазначити, що більшість завдань відповідних органів дублюються між собою, а це в свою чергу призводить до неефективного виконання цих завдань, та є економічно не вигідним для країни фінансувати діяльність органів з однаковим напрямом діяльності.

Особливе призначення правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави, їх місце та роль у правовій системі відображаються в їх функціях. Проте у нормативно-правових актах, які визначають правовий статус тих чи інших правоохоронних органів, відсутнє чітке визначення таких понять як «функція» та «правоохоронна функція».

Досить часто функції ототожнюються із завданнями, повноваженнями, компетенцією цих органів, а іноді й взагалі не визначаються.

У загальному розумінні «функція» (від лат. *functio* – виконання) - це діяльність, обов'язок, робота, зовнішній прояв властивостей певного об'єкта в рамках певної системи відносин.

І. О. Ревак у своїй статті надає наступне пояснення: «Прикладне значення механізму гарантування економічної безпеки держави розкривається через функції, які вона виконує. Безумовно, функція – це не що інше, як дія, діяльність, здійснення чи виконання певних операцій, що відбувається відповідно до зазначеного плану, алгоритму, припису тощо, тобто має чітко виражену траєкторію та сферу застосування» [46, с. 245–246].

До основних функцій цього механізму науковець відносить: інформаційну, попереджувальну (превентивну), практичну, прогностичну, регульовальну, захисну, контрольну. Зміст перерахованих функцій розкривається у наступному:

– інформаційна функція полягає у систематичному інформуванні суб'єктів економічної безпеки про дійсні та потенційні загрози, що підвищує рівень економічної безпеки держави.

– попереджувальна (превентивна) функція пов'язана з використанням низки заходів, спрямованих на недопущення або зменшення економічних втрат, та з можливістю проведення профілактичних заходів, спрямованих на запобігання настанню потенційних загроз в економічній сфері.

– практична зводиться до наукового обґрунтування макроекономічної політики держави, зокрема інноваційної розробки рекомендацій щодо застосування принципів і методів раціонального господарювання та підвищення рівня економічної безпеки.

– прогностична виявляється у розробці наукових основ передбачення перспектив економічного розвитку в майбутньому. По суті вона зводиться до розробки прогнозів довгострокових програм економічного розвитку з

урахуванням потенційних загроз. Здатність держави перебачити захист національних економічних інтересів за відповідними перспективними програмами.

– регулююча полягає у посиленні взаємозв'язку економічної політики та основних напрямів інноваційного і соціально-економічного розвитку держави й адміністративно-територіальних одиниць. Захисна функція механізму зводиться до посилення економічної безпеки, включаючи контроль за дотриманням законодавчих норм, а також до здатності механізму забезпечення економічної безпеки виконувати роль засобу впливу суб'єктів безпеки на недоторканність та захист власних національних інтересів, національних цінностей від внутрішніх і зовнішніх посягань.

– контрольна виявляється у контролі за правильністю застосування суб'єктами економічної безпеки відповідних методів і важелів у конкретній ситуації, пов'язаній зі захистом національних інтересів та запобіганням потенційним загрозам. Потребує створення окремого органу, який би здійснював контроль за економічною безпекою держави[46, с. 245–246].

Найпоширенішим в юридичній літературі є розподіл функцій держави на правотворчу, правозастосовчу та правоохоронну. Саме виконання правоохоронної функції покладено на різноманітні правоохоронні органи держави.

Цікавою є думка І.В. Сажнева, який досліджуючи зміст поняття «правоохоронна функція», зазначає, що це напрямок діяльності держави, який виражає її сутність на певному історичному етапі, спрямований на вирішення основних завдань із забезпечення охорони конституційного ладу, прав та свобод громадян, законності і правопорядку, усіх встановлених та врегульованих правом суспільних відносин, і здійснюється у відповідних формах та особливими методами [47, с. 73].

Й.І. Горінецький стверджує, що правоохоронна функція сучасної держави становить самостійний і пріоритетний напрям державної політики, який за допомогою юридичних засобів здійснюється для досягнення такого соціального

ефекту, як захист права загалом, основ конституційного ладу, зокрема прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина та інших об'єктів, та зміцнення законності і правопорядку, і одночасно виступає правовою формою досягнення інших цілей суспільства і держави [48, с. 4].

Проаналізувавши вищезазначені думки, можна встановити, що до основних правоохоронних функцій належить: захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів громадян та суспільства в цілому; запобігання вчиненню правопорушень; охорона громадського порядку, громадської безпеки і власності; оперативно-розшукова функція; розслідування злочинів; судовий розгляд справ про злочини та правопорушення; виконання вироків, рішень, ухвал та постанов судів, постанов органів дізнання і досудового слідства та прокурорів.

Розглядаючи функції правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави, можна дійти висновку, що в нормативно-правових актах вона також чітко не закріплена. Наприклад у Положенні про Департамент захисту економіки Національної поліції функції даного органу збігаються з його повноваженнями та компетенцією, що є недоцільним.

Виконуючи завдання боротьби з економічною злочинністю, якій властива висока міра латентності, органи податкової міліції беруть участь у структурному регулюванні прихованих процесів у суспільстві, при цьому діяльність податкової міліції являє собою погоджену єдність її конкретних функцій [31, с. 210]

Узагальнюючи положення Податкового кодексу України про завдання та повноваження податкової міліції можна встановити, що даний орган забезпечує реалізацію оперативно-розшукової, кримінально-процесуальної та охоронної функцій.

Стосовно функцій, які виконує Національне антикорупційне бюро, то слушною є думка Р.В. Гречанюка, який зазначає, що з огляду на права та обов'язки, якими наділене НАБУ, можна зробити висновок, що цей орган виконує три основні функції: оперативно-розшукову; досудового

розслідування; превентивну, що полягає у здійсненні інформаційно-аналітичної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють скоєнню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ [49, с. 42].

Також хотілось би звернути увагу на правоохоронну функцію НАБУ, яка відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» полягає у забезпеченні охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян, законності і правопорядку, навколишнього природного середовища, всіх суспільних відносин, які встановлені і регулюються правом.

Не менш важливою функцією НАБУ є його зв'язок із громадськістю, адже даний орган може ефективно здійснювати свою діяльність лише за належної підтримки громадян України.

У Законі «Про службу безпеки України» чітко визначені завдання, повноваження, права та обов'язки СБУ, проте функції даного органу законодавець не виокремив. Базуючись на положеннях згаданого Закону, встановити, що основними функціями СБУ є: інформаційно-аналітична; охоронна та превентивна; оперативно-розшукова; контррозвідувальна.

Таким чином, мета, завдання та функції правоохоронних органів, які забезпечують фінансово-економічну безпеку країни є важливими елементами, що визначають їх особливий адміністративно-правовий статус. Мета діяльності правоохоронних органів є найбільш широким поняттям. Саме для досягнення певної мети законодавець визначає окремі завдання та функції правоохоронних органів у сфері захисту економіки країни. Проте на даному етапі не у всіх законодавчих актах чітко визначено мету діяльності відповідних органів, а завдання та функції часто ототожнюються. Для уникнення вищевказаних проблем, законодавство потребує відповідних змін.

2.2. Визначення основних напрямів діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.

Як вже зрозуміло правоохоронні органи відповідно до своєї професійної діяльності становлять відокремлену групу державних органів, що мають чітко

визначені завдання та виконують певні правоохоронні функції. Проте від функцій та завдань необхідно відрізнити основні напрями діяльності правоохоронних органів. Ці категорії хоча і доповнюють одна одну та складають загальну повну картину організації та роботи правоохоронних органів, проте знаходяться дещо в різних площинах. Якщо, наприклад, функції пов'язані із завданнями, які вирішують правоохоронні органи у боротьбі зі злочинами у різноманітних сферах діяльності та іншими правопорушеннями, то основні напрями більш пов'язані з метою діяльності правоохоронних органів, є так званим «шляхами» її досягнення та впливають із загальної правової політики держави.

О.Є. Користін у своєму навчальному посібнику «Економічна безпека» виділяє наступні напрями протидії економічній злочинності є:

- використання комплексу оперативно-розшукових заходів для запобігання економічним злочинам, їх викриття та припинення;
- протидія незаконній підприємницькій та іншій господарській діяльності юридичних та фізичних осіб;
- виявлення економічних злочинів та проведення щодо них дослідчої (попередньої) перевірки;
- захист від вчинення злочинів у бюджетній сфері;
- виявлення та притягнення до відповідальності осіб, які скоїли економічний злочин;
- вжиття заходів щодо забезпечення відшкодування державі юридичним та фізичним особам збитків, завданих унаслідок скоєння економічних злочинів;
- інформаційно-аналітичне забезпечення боротьби з економічною злочинністю[50].

Також, проаналізувавши сучасні норми законодавства України, зокрема Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси, можна визначити один із напрямів діяльності правоохоронних органів – виявлення, припинення та досудове розслідування економічних правопорушень. Зокрема, органи Національної поліції України уповноважені здійснювати досудове

розслідування злочинів за ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом». Проте, якщо дане правопорушення було вчинене вищою посадовою особою держави, то його розслідуванням буде займатись Національне антикорупційне бюро України. В той же час, розслідуванням суспільно небезпечних дій зазначених у ст. 209 КК України можуть займатись органи Служби безпеки України та підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України в разі, якщо вони вже розслідують або до їх підслідності належить кримінальне правопорушення, яке передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Звичайно, це не єдиний приклад кримінальних правопорушень які посягають на фінансово-економічну безпеку держави, однак це дає зрозуміти, що виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень є одним із головних напрямів діяльності правоохоронних органів.

Варто зазначити, що процес виявлення та розслідування кримінальних правопорушень можливий лише за умови здійснення правоохоронними органами оперативно-розшукової діяльності. Також не менш важливим для економічної безпеки країни, є здійснення контррозвідувальної діяльності, метою якої є виявлення дійсних та потенційних загроз в фінансово-економічній сфері.

Здійснення даного виду діяльності належить до компетенції Головного управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки.

Невід'ємною частиною діяльності правоохоронних органів є повна їх взаємодія між собою та з правоохоронними органами іноземних держав, адже це дає можливість ефективно та в найкоротші терміни здійснювати попередження, виявлення та припинення економічних злочинів.

Окремо хотілось би виділити діяльність правоохоронних органів саме щодо запобігання кримінальних правопорушень, які посягають на фінансово-економічні інтереси держави. Говорячи про загальне поняття терміну «запобігання» злочинності, то А. П. Закалюк тлумачить його як «різновид

суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкоджанні дії детермінантів злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а за можливістю – усунення їхньої дії»[51, с. 324]. Дещо іншу думку з цього приводу має В. П. Хоменко, який займався дослідженням питання запобігання злочинності у фіскальній сфері, і вважав, що під запобіганням злочинності слід розуміти: систему, яка припиняє формування та функціонування криміногенних процесів у суспільстві; зв'язок між цими процесами та формуванням особистості; взаємопов'язаність особистості та ситуації вчинення злочину [52].

У наукових колах поширеною є думка, що «попередження злочинів» є загальним щодо таких понять, як «запобігання злочинам», «профілактика злочинів», «протидія злочинам» і «превенція злочинів». В. М. Кудрявцева та В. Є. Емінова, розглядають поняття «попередження злочинів» як систему заходів, здійснюваних правоохоронними органами з метою: 1) виявлення й усунення причин і умов злочинності; 2) виявлення й усунення ситуацій на окремих територіях чи в певному середовищі, які мотивують або провокують вчинення злочинів; 3) виявлення в суспільстві груп підвищеного кримінального ризику та відповідно зниження цього ризику; 4) виявлення осіб, поведінка яких свідчить про можливість вчинення ними злочину, та здійснення впливу на них [53].

Як бачимо, загальний рівень економічної безпеки держави у великій мірі залежить від ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері попередження кримінальних правопорушень. Саме тому нормативно-правові акти, які становлять правову основу діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави виділяють такі повноваження як: – здійснення інформаційно-аналітичної роботи з метою виявлення та усунення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України (ст. 16 закону України «Про Національне антикорупційне бюро України») [41]; – здійснення відповідно до законодавства профілактики правопорушень у сфері

державної безпеки (ст. 24 закону України «Про Службу безпеки України») [43]; – виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів та інших правопорушень у сфері оподаткування та бюджетній сфері, вжиття заходів для їх усунення (п. 350.1 ст. 350 Податкового кодексу України) [42]. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Національної поліції України у сфері покладено на Департамент захисту економіки, який аналізує стан економічної злочинності в державі, причини й умови, що її обумовлюють, прогнозує криміногенну ситуацію в соціально-економічній сфері держави та окремих її регіонах, а також організовує перегляд нормативно-правових актів з питань боротьби зі злочинністю у сфері економіки з метою приведення у відповідність до чинного законодавства [40].

Таким чином, узагальнюючи вищевказане, можна слід погодитись с думкою О.М. Резніка, який виділяє два напрями діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави - стратегічний і тактичний.

Стратегічний напрям передбачає вже згадану інформаційно-аналітичну роботу правоохоронних органів, а саме: збирання й аналіз інформації про стан фінансово-економічної злочинності в державі; прогнозування зниження чи зростання рівня фінансово-економічної злочинності; виявлення та усунення причин і умов, що її обумовлюють; удосконалення нормативно-правових актів, які загалом спрямовані на протидію та боротьбу з фінансово-економічною злочинністю в державі; формування стратегії діяльності в зазначеній сфері. Тобто стратегічний напрям діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави спрямований на запобігання фінансово-економічній злочинності

Тактичний напрям діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави передбачає проведення оперативно-розшукових заходів з метою виявлення кримінальних правопорушень, які посягають на фінансово-економічні інтереси держави, їх припинення, належне документування та досудове розслідування [54, с.139].

При цьому обидва напрями передбачають повну та всебічну взаємодію правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Визначення рівнів діяльності правоохоронних органів, які захищають економічні інтереси держави відбувається на основі рівнів управління економіки в цілому. Виділяють загальнодержавний, регіональний і місцевий (локальний) рівні. Як зрозуміло з самої назви загальнодержавний рівень стосується забезпечення функціонування економіки всієї країни та визначення меж діяльності її складових.

Регіональний рівень відповідно має враховувати специфіку діяльності правоохоронних органів у сфері фінансово-економічної безпеки окремого регіону відповідно до законодавства. На локальному рівні правоохоронні органи працюють базуючись на вимогах вищих рівнів регулювання та визначають особливість господарських зв'язків між собою, власні параметри діяльності [55, с. 137].

Обравши як основу наведену класифікацію рівнів управління економікою можна встановити наступні рівні діяльності правоохоронних органів, які захищають економічні інтереси держави: міжнародний, загальнодержавний і регіональний. На міжнародному рівні, як вже зазначалось, відбувається взаємодія державних та іноземних правоохоронних органів під час проведення ними оперативно-розшукових дій з метою виявлення та припинення фінансово-економічних правопорушень.

Система органів Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Національної поліції та підрозділів податкової міліції ДФС дає можливість виокремити загальнодержавний, регіональний та локальний рівні. Зокрема, система Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України та Національної поліції України передбачає центральне і територіальні управління. Як вже зрозуміло на загальнодержавному рівні здійснюється діяльність центральних управлінь зазначених органів, а працівники територіальних управлінь реалізують надані їм повноваження з метою виконання покладених на правоохоронний орган

завдань у межах території області та підпорядковуються центральному управлінню. Підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України так само діють на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Також необхідно зазначити, що діяльність правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави буде ефективною лише за умови належного співробітництва правоохоронних органів на всіх рівнях їх діяльності, оскільки пріоритет лише одного рівня негативно позначиться на захисті фінансово-економічної безпеки держави [54, с.140].

2.3. Оцінка діяльності правоохоронних органів, що правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави за останні роки.

Одним із показником могутності держави є високий рівень фінансово-економічної безпеки, в тому числі її здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам. Однак сучасний стан речей в країні говорить про те, що рівень фінансово-економічної злочинності в країні є занадто високим, а це свідчить про недостатній рівень захищеності економічних інтересів України, та показує, що існуючі правоохоронні органи не в повній мірі виконують покладені на них завдання.

Проте для підтвердження зазначених проблем, необхідно здійснити належну оцінку діяльності правоохоронних органів, та забезпечують економічну безпеку держави. Таке оцінювання повинне проводитись за наявності певних критеріїв та параметрів.

Найбільш традиційним підходом до оцінки діяльності правоохоронних органів є використання кількісних показників та статистичних даних щодо розкриття економічних злочинів. Проте як показує практика, такий підхід є неефективним, адже призводить до того, що правоохоронні органи порушуючи права громадян намагаються якомога швидше закривати справи, замість того щоб ретельно провести розслідування та таким чином створюють штучні показники.

На недоречності використання кількісних показників також наголошує у своїй статті О. М. Рєзнік, стверджуючи, що вони показують ефективність крізь призму цифр, коли правоохоронець працює на статистичні дані (показник розкриття злочинів, кількість працівників тощо), у результаті чого намагання досягнути планованих результатів породжує службові зловживання, порушення прав людини[56, с.77]. Таким чином статистику слід використовувати не для оцінки ефективності діяльності, а для фіксації даних про стан злочинності.

Говорячи про інші критерії, то у провідних країнах світу одним із параметрів оцінювання діяльності державних органів є рівень довіри населення, опитування якого проводять спеціальні незалежні соціологічні установи. Громадська думка має важливе значення під час оцінки роботи правоохоронних органів Сполучених Штатів Америки, Польщі, Великобританії. Зокрема рівень довіри громадян Польщі до їх поліції має досить високі показники, а поліція Шотландії підлягає регулярній аудиторській перевірці з боку спеціально уповноваженого державного органу.

Продовжуючи дослідження критеріїв оцінки, необхідно наголосити на тому, що вони повинні бути гнучкими. Адже те, що є ефективним при оцінці одного правоохоронного органу, може бути недієвим при оцінюванні іншого. А в деяких випадках правоохоронні органи використовують неналежні засоби та методи для досягнення високого рівня встановлених показників ефективності, що викривляє основну мету їх діяльності.

Один із результатів, на який повинна бути спрямована робота правоохоронних органів із забезпечення економічної безпеки – це економічний результат для Державного бюджету України, що полягає в компенсації до бюджету коштів за рахунок відшкодованих державі збитків завданих неправомірними діями чи бездіяльністю інших осіб. Проте сьогодні на думку політиків, експертів та науковців вказаному критерію не відповідає лише один правоохоронний орган, який забезпечує економічну безпеку держави - Податкова міліція, який знаходячись в умовах ліквідації все ж продовжує свою роботу. Хоча в Україні окрім податкової міліції, ще є СБУ, Національна поліція

та НАБУ, які в сукупності до Державного бюджету України поклали значно менше коштів ніж було виділено на їх утримання.

Як бачимо, оцінка ефективності правоохоронної діяльності має включати в себе комплекс об'єктивних та суб'єктивних факторів, які в сукупності надають повну картину продуктивності роботи правоохоронних органів. Як висновок, варто погодитись з думкою І. Охріменка, який зазначає, що державний стандарт надання правоохоронних послуг, а отже – оцінка ефективності службової діяльності правоохоронних органів, має передбачати систему кількісно-якісних параметрів, а не лише кількісних [57].

Проаналізувавши наукові джерела, та базуючись на зарубіжному досвіді можна виділити певний перелік критеріїв, за яким можна оцінити ефективність роботи правоохоронних органів:

1) Громадська думка, яка визначається за допомогою соціологічних опитувань незалежними установами і дає можливість встановити рівень довіри населення до того чи іншого правоохоронного органу.

2) Економічний результат діяльності органів, який виявляється у різниці між сумою бюджетних коштів виділених на їх утримання та сумою коштів повернутих ними державі в результаті здійснення своїх повноважень.

3) Показник дотримання встановлених строків, що залежить від складності, категорії справи та інших обставин;

4) Показник превентивної діяльності правоохоронців (кількість попереджених злочинів, їх види);

5) Показник законності (кількість скарг щодо неправомірної відмови у відкритті справ, незаконності закриття справ, зловживання службовим становищем);

6) Показник рівня професійної підготовки працівників правоохоронного органу;

Необхідно зазначити, що відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» в Україні з 2014 року здійснюються реформи правоохоронних органів. Реформи передбачають коригування завдань та функцій

правоохоронних органів, удосконалення процесу проходження служби, запровадження чітких критеріїв оцінки їх діяльності, підвищення рівня захисту населення та держави в цілому від протиправних посягань.

Проте, як показує практика, реформування правоохоронних органів не дало результатів та ефективність їх діяльності у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави не покращилася. За результатами соціологічних досліджень більша частина опитаних оцінила рівень захищеності фінансової системи України від зовнішніх та внутрішніх загроз досить низько.

Респонденти в ході соціального опитування також вказували на основні зовнішні загрози фінансово-економічним інтересам держави, а саме: невиконання міжнародних угод, залежність від іноземних кредитів, коливання іноземних валют, зовнішній борг, зовнішня агресія Російської Федерації, негативний баланс експорт/імпорт, слабкість національної валюти, корупція. До внутрішніх загроз можна віднести відсутність внутрішнього виробництва та ринків збуту, корупцію, низьку кваліфікацію кадрів, нераціональне використання бюджетних коштів, лобювання парламентом інтересів різних фінансових груп, невдалу державну політику в сфері економіки, постійну інфляцію, відсутність стабільної банківської системи, спад економіки, низьку купівельну спроможність грошової одиниці тощо.

В той же час експерти досить скептично віднесли до діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки, хоч вони повинні бути надійним інструментом захисту держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Як бачимо, загальний рівень захищеності фінансово-економічної системи країни є досить низький. Проте для отримання більш повної картини, необхідно окремо проаналізувати діяльність кожного із основних правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку.

Зокрема у березні 2018 року було проведено експертний аналіз діяльності Національного антикорупційного бюро України, звіт про який було опубліковано на офіційному сайті цього органу[58].

Цей звіт містить висновки за результатами незалежного експертного аналізу результативності, ефективності та незалежності НАБУ. Даний аналіз був проведений на замовлення міжнародних партнерів (Посольство США в Україні та Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні) на прохання НАБУ.

Метою експертного аналізу було перевірка формування внутрішніх систем НАБУ, визначення ефективності роботи протягом усього періоду існування бюро, встановлення внутрішніх та зовнішніх загроз незалежності НАБУ і способи протидії таким загрозам. Цей аналіз містить не тільки критерії оцінки та відповідність їм, але й важливі рекомендації щодо подальшого удосконалення бюро.

Основу для складання звіту склали відповіді на запитання базової анкети та інші матеріали, надані НАБУ; результати співбесід з керівництвом найвищого та середнього рівнів, детективами та іншим персоналом НАБУ; інтерв'ю з заінтересованими сторонами, включаючи міжнародні та недержавні організації.

В кінці свого дослідження експерти надали головні висновки стосовно незалежності, результативності та ефективності НАБУ.

Зокрема, експертна група не виявила ознак зовнішнього втручання в роботу НАБУ. Хоча Бюро регулярно отримувало різноманітні публічні зави з критикою їх діяльності, а також були потенційні спроби втручання в роботу органу під час проведення ним розслідувань, проте немає ознак того, що розслідування НАБУ проводилися упереджено або під впливом неналежних зовнішніх інтересів – політичних, корупційних або інших.

В той же час, за словами посадовців НАБУ, відомство отримувало достатнє державне фінансування з бюджету та від міжнародних партнерів для того, щоб мати можливість результативно діяти в рамках встановленої граничної чисельності штату.

Таким чином, можна стверджувати, що фінансова автономія НАБУ була забезпечена також і на практиці. Аналізуючи внутрішню автономію детективів

НАБУ, експертна група не виявила ознак неналежного внутрішнього адміністративного тиску або неправомірного втручання в окремі провадження.

Експертна група встановила, що для забезпечення успіху боротьби із корупцією необхідно зберегти повну незалежність НАБУ. Але починаючи з осені 2016 року в парламенті пропонувалися законопроекти, які могли мати суттєвий вплив на роботу НАБУ. Це є ознакою відносної нестабільності законодавчого поля, в межах якого НАБУ повинно діяти. Отже для внесення будь-яких змін в законодавство, що стосується діяльності НАБУ необхідно попередньо проводити консультації з НАБУ та іншими заінтересованими сторонами.

Проаналізувавши результативність та ефективність Бюро експерти встановили, що за досить короткий період свого існування НАБУ вдалося досягти значних результатів. На посади були прийняті професійні, віддані справі співробітники, яким менш ніж за чотири роки вдалося перетворити організацію, що існувала тільки на папері, на антикорупційний правоохоронний орган, який успішно розвивається. На додаток до цього, за такий короткий термін Бюро показало значні результати у розслідуваннях. Відповідно до наданої НАБУ статистики, від моменту створення та до березня 2018 року, НАБУ розпочало 543 кримінальні провадження, вручило 181 повідомлення про підозру. НАБУ також арештувало більш ніж 650 мільйонів гривень і 160 мільйонів доларів (станом на кінець 2017 року). Крім того, значна кількість кримінальних проваджень НАБУ знаходяться на розгляді в судах.

Експертна група ознайомилась із вибіркою реальних розслідувань НАБУ – як внутрішніх, так і зовнішніх, та встановила, що НАБУ проводить розслідування на професійному рівні, дотримуючись строків, встановлених законодавством. Втім, для покращення процесу розслідування детективам необхідно більше взаємодіяти з прокурорами.

Враховуючи те, що не зважаючи на проведення експертної оцінки, працівники НАБУ працювали у звичному режимі, та продовжували розслідування корупційних справ, експерти вважають, що з моменту свого

створення в 2015 році, НАБУ діяло результативно та досягло необхідного рівня ефективності.

Разом з тим, продуктивну діяльність НАБУ певним чином гальмує довготривалий процес розгляду справ у суді. За статистичними даними НАБУ за станом на середину листопада 2017 року, з 97 його проваджень, які очікували свого розгляду в судах, в 34 випадках судові провадження не були розпочаті взагалі, а в 39 випадках судовий розгляд або перебував на початковому етапі, або був відкладений. Були випадки, коли судовий розгляд справ навіть не починався протягом 5 – 16 місяців з того моменту, коли НАБУ завершило розслідування та передало обвинувальний акт до суду. Таким чином постає нагальна потреба в підвищенні судових спроможностей, зокрема шляхом створення спеціального антикорупційного суду (який після проведення експертної оцінки 7 червня цього року все ж таки було створено відповідно до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»).

Також одним із негативних чинників, що впливають на роботу НАБУ експерти визначили неможливість здійснювати самостійне перехоплення комунікацій та інші заходи із зняття інформації з каналів зв'язку, так само як і проводити операції під прикриттям, оскільки для таких слідчих дій Бюро має залучати інфраструктуру інших відомств. Така ситуація створює перешкоди для ефективного здійснення розслідування справ, та підриває операційну незалежність органу. В той же час, НАБУ не має змогу без перешкод співпрацювати із відповідними органами іноземних країн та міжнародними організаціями під час здійснення спроб отримати докази через процедуру взаємної правової допомоги. А також, не заважаючи на те, що НАБУ має доступ до більшості державних реєстрів, у нього виникають проблеми з доступом до реєстру майнових декларацій та банківських даних, що заважає роботі правоохоронного органу.

Говорячи, про рівень довіри громадян до НАБУ, то відповідно до соціологічних досліджень він зростає (*Таблиця 2.1*)[59]. Експертна група вважає, що високий рівень недовіри на початку можна пояснити майже повною

відсутністю довіри до державних інституцій в Україні, особливо до правоохоронних органів. Втім, очевидно, що протягом останнього року довіра до НАБУ зростає, в той час як рівень недовіри зменшувався. На відміну від НАБУ, ситуація з іншими державними органами в Україні є протилежною.

Таблиця 2.1

Рівень довіри громадян до НАБУ та інших установ

Установа	Рівень довіри, %		Рівень недовіри, %	
	грудень 2016	грудень 2017	грудень 2016	грудень 2017
НАБУ	26.7	35.1↑	55.8	47.1↓
Прокуратура	11.9	9.3↓	79	83.3↑
Поліція (без патрульної поліції)	22.9	21.7↓	67.2	67.5↑
Патрульна поліція	45.8	34.7↓	40.7	53.5↑
Служба безпеки	32.3	29.6↓	52.3	56.1↑
Суди	10	8.6↓	82.5	83.3↑

Стосовно економічного ефекту від роботи НАБУ, то відповідно до Звіту про діяльність НАБУ за I півріччя 2018 року економічний ефект перевищує 3 млрд грн. Із цієї суми за час роботи НАБУ за рішенням суду відшкодовано 75,4 млн грн, добровільно відшкодовано особами, викритими на корупції, 264,6 млн грн (із них понад 107 млн грн — у I півріччі 2018 року), у процесі стягнення перебувають 807 млн грн. Крім того, детективи запобігли розкраданню 2,2 млрд грн. Варто зазначити, що сума фінансування НАБУ з державного бюджету у 2018 році становить 857 млн грн[60].

Окремо оцінюючи рівень професійності працівників НАБУ, варто зазначити, під час інтерв'ю, які проводила команда експертів, багато співрозмовників зазначили, що працівники НАБУ є відданими своїй справі

професіоналами, завдяки високим вимогам до набору персоналу. Незважаючи на суворі вимоги, на вакантні посади в НАБУ був дуже великий попит. Відповідно до Закону «Про запобігання корупції» кандидатів на певні посади в НАБУ повинні перевіряти за кількома критеріями декілька відомств[61]. НАБУ є єдиним правоохоронним органом в Україні, де представники громадянського суспільства беруть безпосередню участь у процесі конкурсного відбору. Рада громадського контролю делегує трьох своїх членів до складу конкурсної комісії з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад у НАБУ. НАБУ також враховує громадську думку при відборі свого персоналу, особливо на керівні посади.

Отже за результатами експертної оцінки, можна зробити висновок, що Національне антикорупційне бюро є одним з небагатьох правоохоронних органів який здійснює захист економічних інтересів держави, зокрема у сфері боротьби із корупцією на досить високому рівні.

Оцінюючи роботу Національної поліції, варто зазначити, що у 2018 році було на законодавчому рівні було закріплено механізм проведення оцінки рівня довіри населення. А саме 7 лютого 2018 року Кабінет Міністрів України затвердив Постанову «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції»[62].

Цією Постановою було встановлено основні завдання та принципи оцінки рівня довіри населення до поліції, а також періодичність її проведення.

Зокрема основними завданнями проведення оцінки є отримання інформації про оцінку населенням якості виконання органами і підрозділами Національної поліції покладених на них завдань і функцій, про відповідність роботи органів і підрозділів Національної поліції очікуванням населення, виявлення тенденцій зміни рівня довіри населення до Національної поліції та факторів, що на них впливають.

Також закріплюється, що оцінка діяльності НПУ буде проводитись спеціальною незалежною соціологічною службою на підставі укладеного

відповідно до Закону «Про публічні закупівлі» договору з Нацполіцією з наступною періодичністю:

- на загальнодержавному рівні - не рідше ніж один раз на рік;
- на територіальному рівні - у разі потреби.

Визначення строків проведення оцінки та питання, за якими буде проводиться дослідження належить до компетенції Нацполіції.

Завданням соціологічної служби є підготовка програми проведення дослідження та опитування з визначеними Нацполіцією питаннями. Далі соціологічна служба проводить дослідження рівня довіри населення, узагальнює і аналізує його результати та готує підсумковий аналітичний висновок, який надає Нацполіції.

Нацполіція враховує результати проведення оцінки у своїй діяльності та готує звіт про результати проведення оцінки[62].

Національна поліція України, як і інші правоохоронні органи, кожного року звітує про результати своєї діяльності. Проаналізувавши Звіт про діяльність Національної поліції України за 2017 рік та окремо виділивши результати саме в сфері забезпечення економічної безпеки держави, можна побачити наступну картину. Зокрема у сфері захисту економічних інтересів держави, запобігання розтраті бюджетних коштів та виведення їх у «тінь» міжрегіональними підрозділами захисту економіки Національною поліцією було викрито понад 8,8 тис. кримінальних правопорушень економічної спрямованості, з яких 588 - пов'язані зі збитками понад 100 тис. грн. та 133 – збитки по кожному з яких перевищують 1 млн. грн. При цьому за закінченими кримінальними провадженнями на 98 % забезпечено відшкодування спричинених збитків.

При цьому серед зазначеної кількості правопорушень 2511 – пов'язані з незаконним використанням бюджету, зокрема 1215 учинено з видатками державного бюджету, та 1264 – з видатками місцевих бюджетів (557 пов'язані з використанням коштів державних та регіональних програм, 85 – з коштів субвенцій бюджетів усіх рівнів та 848 – викриті під час супроводження

процедур державних закупівель). Крім того, працівниками підрозділів захисту економіки Нацполіції після проведення аналізу на наявність порушень законодавства в ініціативному порядку відмінено 1650 конкурсних торгів у сфері охорони здоров'я, освіти, паливно-енергетичному комплексі, житлово-комунальному господарстві, придбання товарів, робіт та послуг, які планувалося здійснити на загальну суму майже 19 млрд. грн. Таким чином, вдалося запобігти привласненню бюджетних коштів на орієнтовну суму 4-5 млрд. грн. Завдяки вжитим заходам щодо протидії корупції більше, ніж на чверть порівняно з 2016 роком, виявлено фактів хабарництва. Загальна сума задокументованих хабарів становить понад 45 млн. грн.

Варто також зазначити, що на утримання Національної поліції з державного бюджету у 2017 році було виділено 16,7 млрд грн.[63].

Також у звіті згадується, що в роботі Національної поліції з'явилися певні позитивні зрушення в її діяльності щодо протидії злочинності, які зокрема, були високо оцінені громадськістю. Так, за результатами ряду проведених соціологічних досліджень, зокрема, відповідно до даних Центру Разумкова та Харківського інституту соціальних досліджень, близько 40 % населення позитивно оцінює діяльність поліції. Проте у вищезазначеній порівняльній таблиці (*Таблиця 2.1*), наведеній у звіті за результатами експертного аналізу діяльності НАБУ, відсоток довіри громадян у два рази менший (21.7%). Це говорить про те, що це так звана абстрактна довіра, тому що частіше за все респонденти, які беруть участь в таких соціопитуваннях не мають особистого досвіду співпраці з поліцією. Тобто вони не притягалися до відповідальності, не проходили у справі як свідок чи потерпілий або навіть ніколи не зверталися до поліції. Вказані відсотки є відображенням уявлення людей про те, як працює поліція, і чи гіпотетично звернулися б вони до неї для вирішення своїх проблем. Водночас проводилися дослідження, основою яких були відповіді громадян, що вже особисто стикалися з роботою поліції. Такі дослідження показують довіру до поліції на рівні 1–5%.

Тож можна засвідчити, що рівень професійної підготовки працівників Національної поліції досить високий. Адже процес відбору кандидатів відбувається на конкурсній основі, та має сім етапів перевірки кандидатів. Зокрема, для вступу в Національну поліцію заінтересована особа повинна подати заявку на участь у конкурсі, а далі пройти тестування, медичне обстеження, перевірку фізичної підготовки, тестування особистісних характеристик, співбесіду з поліцейською комісією. На фінальному етапі перевіряються відомості кандидата щодо існування обмежень, пов'язаних із прийняттям на службу до поліції. Процес відбору до Національної поліції України регламентований ст.ст. 47-57 Закону України «Про Національну поліцію» та Наказом МВС України «Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських». Також у 2018 році було створено Академію патрульної поліції, забезпечує первинну професійну підготовку поліцейських, яких вперше прийнято на службу до поліції, підвищення кваліфікації, а також окремі форми службової підготовки патрульних поліцейських. Також відповідно до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, особи молодшого, середнього та вищого складу постійно підвищують рівень своїх знань, умінь, навичок та професійних якостей з метою забезпечення здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки.

Таким чином, робота Національної поліції, зокрема, в сфері забезпечення економічних інтересів держави знаходиться на достатньому рівні.

Оцінка діяльності Служби безпеки України є досить проблемною, адже специфіка діяльності спецслужби не дозволяє оприлюднювати всю інформацію про її досягнення. Наприклад у 2017 році було опубліковано перший друкований публічний звіт СБУ за європейськими принципами, що стало першою спробою розповісти про останні досягнення Служби безпеки України, проте він має досить загальний характер.

Також варто зазначити, що в структурі СБУ здійснення контррозвідувальної діяльності з метою не лише виявлення існуючих та потенційних загроз фінансовим інтересам України, але й їх усунення покладено на Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки ЦУ СБУ. На сьогодні, діяльність вказаного управління регламентована окремим положенням, але так як воно має гриф обмеженого доступу «Для службового користування», а відповідно до ч. 2 ст. 6 та ст. 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року такі відомості не є публічною інформацією, дізнатися більше про повноваження вказаного управління у осіб, які не мають права на користування службовою інформацією не має можливості.

Таким чином, у багатьох випадках суспільство навіть не здогадується, що викриття та припинення деструктивних дій конкретних осіб – це лише початок тривалих операцій, які мають стратегічне значення для держави. Служба також несе відповідальність за долю людей, котрі свідомо ризикують своїм життям, виконуючи оперативні завдання в інтересах національної безпеки України.

У своєму звіті Служба безпеки визначили, що її пріоритетними завданнями є контррозвідка, стратегічна безпекова аналітика, захист державних секретів, захист національного кіберпростору, боротьба з корупцією.

Стосовно результатів діяльності СБУ в сфері захисту економічних інтересів держави, досить обширно описана боротьба служби з корупцією. Для боротьби із корупцією Служба намагається застосовувати увесь свій арсенал прихованих контррозвідувальних, оперативних і оперативно-технічних заходів. Для цього в Службі безпеки України функціонує спеціальний підрозділ – Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю (ГУ БКОЗ). Про те, що СБУ є над чим працювати, свідчить динаміка кількості посадових осіб органів влади та управління, засуджених у 2014–2016 роках за скоєння корупційних злочинів, які були викриті нею. Як приклад у звіті наведено, що на Харківщині СБУ виявило функціонування міжрегіонального злочинного угруповання з корупційними зв'язками в органах ДПС України, яке

протягом 2016 року організувало та забезпечувало функціонування каналу незаконного переправлення осіб через державний кордон України за межами пунктів прикордонного контролю на ділянці кордону в Харківській і Сумській областях. Вартість незаконного переправлення однієї особи становила від 750 до 1500 доларів США. Цей канал використовувався також для нелегального переправлення представників криміналітету України та Російської Федерації[64].

Звіт також містить великий перелік здобутків СБУ в інших сферах її діяльності. Проте на мою думку, містить дуже мало прикладів дійсних результатів діяльності органу, та містить забагато інформації загального характеру.

Не зважаючи на те, що за словами Служби безпеки України вона діє дуже ефективно та результативно, в Україні досить стрімко поширюється думка про позбавлення СБУ функцій у сфері економіки та боротьби з корупцією. Зокрема у червні місяці 2018 року активісти вимагали від депутатів підтримати в законопроекті №8068 “Про національну безпеку України” поправки, що передбачають позбавлення СБУ неприбуткових спецслужб функцій у сфері економіки та боротьби з корупцією.

Також варто згадати, що Варто нагадати, що згідно з опитуванням, проведеним офісом бізнес-омбудсмена в Україні, за минулий рік майже вдвічі зросла кількість скарг на СБУ від бізнесу (порівняно з 2016). Дослідження виявило, втручання СБУ в господарську діяльність підприємств негативно впливає на інвестиційний клімат в Україні, адже в багатьох випадках воно стосується компаній з іноземними інвестиціями та тих, які працюють у високотехнологічних галузях. Опитування, проведене у рамках дослідження, підтвердило: бізнес відчуває силовий тиск правоохоронних органів, що негативно впливає на економічні показники країни загалом. Зокрема, тиск правоохоронних органів не дає у повному обсязі залучати прямі іноземні інвестиції, які у свою чергу впливають на темпи економічного зростання.

Наразі рівень прямих іноземних інвестицій в Україні є найнижчим у порівнянні до інших країн Європи.

Також, Згідно з офіційним звітом Служби безпеки України щодо кількості справ, переданих до суду, кожне 4 кримінальне провадження, що розслідувало СБУ — не з їхньої підслідності. З 889 справ переданих до суду майже 200 мали розслідуватися іншим правоохоронним органом. Натомість за весь 2016 рік на третьому році війни — 0 справ за шпигунство (ст.114 Кримінального кодексу України) було передано СБУ до суду.

Активісти зазначили, що уряд та парламент повинні виправити ситуацію, у якій різні правоохоронні органи дублюють функції один одного. Якщо говориться про економічні злочини — це справа Національної служби фінансових розслідувань чи Національного бюро фінансової безпеки, яку влада все обіцяє, але ніяк не може створити замість ліквідованої Податкової міліції. Якщо йдеться про корупційну складову цих злочинів — то це відноситься до компетенції НАБУ. Такий розподіл забезпечить ефективне використання обмежених бюджетних ресурсів.

У найскладнішому становищі на даний момент знаходяться підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України, адже вони знаходяться в процесі ліквідації, проте й надалі виконують завдання в сфері захисту економічних інтересів країни. Даний факт сильно ускладнює об'єктивна оцінювання діяльності зазначеного правоохоронного органу.

Варто зазначити, що з моменту існування податкової міліції, її постійно намагаються ліквідувати, оскільки вона попереджає, виявляє та розкриває злочини, в податковій та бюджетній сфері, в тому числі що стосуються відмивання незаконно отриманих коштів через офшори. Не для кого не секрет, що більшість депутатів Верховної Ради України мають власний бізнес. У зв'язку з цим, це дає підстави вважати, що депутати Верховної Ради України зацікавлені в ліквідації податкової міліції[65, с. 15].

Інший чинник, який заважає податковій міліції належним чином виконувати свої завдання – це організаційний. В останні роки було здійснено

розформування районних та міжрайонних підрозділів міліції, а штатна чисельність працівників скоротилася до мінімуму. В той же час соціальний рівень співробітників податкової міліції, які ще залишились не відповідає умовам проходження служб, що спричиняє передумови поширення корупції в середовищі цієї служби.

Також проблемою є те, що робота податкової міліції постійно оцінюється лише за кількісним критерієм, тобто враховується сума коштів яку було відшкодовано до державного бюджету, а також орган постійно звинувачується у розкраданні державних коштів. Відсутність системи об'єктивної оцінки роботи податкової міліції призвела до того, що суспільство оцінює її, керуючись двома факторами: особистим досвідом платників податків та їх близьких та загальним показником стану економіки і її тіньового сектору.

Дійсно в такому середовищі досить важко повної мірою виконувати завдання в сфері забезпечення економічної безпеки держави.

Проте відповідно до звіту Державної фіскальної служби за 2017 рік результати діяльності податкової міліції значно перевищують її грошове утримання. Наприклад, лише за направленими за 2017 рік до суду кримінальними провадженнями забезпечено відшкодування завданих збитків бюджету на суму майже 500 мільйонів гривень. Це вже більше, ніж становить бюджет податкової міліції. Є й інші показники діяльності податкової міліції, зокрема, 2,8 мільярда - накладено арешт на майно та кошти у кримінальних провадженнях. 2,6 мільярда - зменшена до відшкодування сума ПДВ, яка є предметом досудових розслідувань. 848 мільйонів - попереджено відшкодування фіктивного ПДВ у системі електронного адміністрування податку. 520 мільйонів - стягнуто в бюджет за результатами проведених перевірок у сфері державних закупівель. 765 мільйонів - стягнуто в бюджет з вигодонабувачів конвертаційних центрів. 1,7 мільярда - вилучено з незаконного обігу підакцизної продукції. 232 мільйони - додатково сплачено суб'єктами господарювання митних платежів від збільшення митної вартості

задекларованих товарів завдяки діям податкової міліції. 1,6 мільярда - відшкодований збиток у всіх кримінальних провадженнях.

За ствердженням Голови ДФС це не віртуальні суми, а реальний результат, підтверджений прокуратурою та річним звітом роботи слідчих підрозділів.

Окремими депутатами, фахівцями та представниками громадськості також останнім часом оприлюднюється невтішна статистика та докази, що, на їх думку, свідчать про низьку ефективність роботи податкової міліції, факти порушень і зловживань з їх боку. Так, наприклад декілька років тому, народний депутат від фракції Об'єднання «Самопоміч» А. Журжій розкритикував діяльність податкової міліції, та навів докази, які на його думку свідчать про неефективність цього органу[66]: 1) скорочення у 2015 р. на чверть кількості досудових розслідувань, які закінчилися передачею відповідних матеріалів до суду, у порівнянні з попереднім роком. 2) 85 % справ, відкритих за ухилення від сплати податків, зборів були закриті за відсутністю складу злочину. 3) за ухилення від сплати податків, зборів минулого року до суду передано лише 7 % справ з обвинувальними висновками і стільки ж — із пропозиціями звільнити від відповідальності. 4) відсутність значних надходжень до бюджету у результаті роботи податкової міліції.

Таким чином, в таких умовах податкова міліція не може ефективно діяти, а процес її ліквідації занадто затягнувся. До набрання чинності закону, який буде визначати правові основи організації та діяльності нового органу, на який буде покладено обов'язок захисту фінансових інтересів держави, податкова міліція змушена діяти у чинному правовому полі та виконувати покладені на неї функції. Але працівники податкової міліції не вмотивовані діяти на результат та ефективно виконувати свою роботу, бо розуміють, що врешті-решт цей орган ліквідується і їх буде звільнено, чи в кращому випадку переведено. Отже владі необхідно якомога швидше вирішити таке гостре питання, як створення нового правоохоронного органу в сфері забезпечення економічної безпеки держави, який стане гідним правонаступником податкової міліції.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ШО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ.

3.1. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.

Проведення реформи правоохоронних органів в Україні базується на зарубіжному досвіді державного управління в організації правоохоронної діяльності, в тому числі у сфері захисту економічних інтересів. На шляху покращення та удосконалення системи правоохоронних органів необхідно реально оцінити національний досвід, та разом з тим звернутися до напрацювань у цій галузі інших країн.

Наприклад у Польщі для захисту фінансово-економічних інтересів країни при Міністерстві фінансів було створено Департамент фінансової інформації і введено посаду Генерального інспектора фінансової інформації. Також в країні діє ще один орган з питань захисту економіки держави Бюро податкових записів [67, с. 37].

Структура Бюро податкових записів складається з Головного управління у Варшаві, 16 відділів податкових записів у воєводствах і префектур у повітах. За останніми даними чисельність штату даного органу становить 350 осіб по всій Польщі. Обов'язками Бюро є: протидія правопорушенням в сфері зовнішнього і внутрішнього товарообігу; виявлення порушень і злочинів в сфері управління державними коштами та коштами, які походять від Європейського союзу і міжнародних фінансових організацій; запобігання та протидія корупції; здійснення контролю декларацій про доходи і майновий стан державних службовців, зокрема і співробітників міністерства фінансів; викриття та попередження злочинів, які посягають на національну культуру, архівні ресурси та інтелектуальну власність Польщі; виявлення та конфіскація незаконно здобутого майна; викриття шляхів та механізмів провезення на територію Польщі платіжних засобів, які походять від злочинів; проведення аналітичної роботи щодо окремих видів злочинів.

Бюро велику увагу приділяє взаємообміну інформацією із іншими державними та закордонними органами. Бюро підтримує тісний зв'язок з органами прокуратури та поліції по всій території країни. У сфері міжнародного зв'язку Бюро має гарні відносини з колегами зі США, Франції, Німеччини та України. Поясненням цього є великий обсяг руху товарів, послуг і робітників між цими державами і Польщею. Також Бюро веде співробітництво у сфері обміну інформації з відповідними органами і службами, для протидії податковим злочинам[68].

Також Італія має успішний досвід у сфері боротьби з економічними злочинами. В країні є спеціальний правоохоронний орган – Фінансова гвардія (ФГ) Італії, на яку покладено завдання забезпечувати фінансово-економічну безпеку. Фінансова гвардія (ФГ) Італії це спеціальне воєнізоване формування, призначене для захисту фінансових, економічних і військово-політичних інтересів держави. Ця країна має потужну воєнізовану правоохоронну структуру, що спеціалізується на всіх видах економічних злочинів.

Корпус Фінансової гвардії Італії (Corpo della Guardia di Finanza) досить старий та досвідчений орган, який був утворений ще 5 жовтня 1774 р. та отримав повноваження щодо боротьби з податковими злочинами, контрабандою, охорони художнього, історичного та культурного надбання, забезпечення захисту державних кордонів і надання допомоги населенню в стихійних ситуаціях.

Протягом тривалого часу існування Фінансова гвардія Італії зазнала низки змін, зокрема було удосконалено інституційні обов'язки корпусу, встановлено та розширено фінансово-економічні функції правоохоронного органу, визначено чітку сферу повноважень по відношенню до інших інституцій та окреслено точну організаційну структуру.

На даному етапі Фінансова гвардія Італії є одним із найважливіших правоохоронних органів держави. Гвардія знаходиться у підпорядкуванні Міністерству економіки та фінансів та є структурним розділом збройних сил держави. Відповідно до законодавства Італії основними завданнями Фінансової

гвардії є: податковий та митний контроль; - нагляд за акцизами; контроль витрачанням державного бюджету; - протидія організованим злочинності; - протидія фальшивомонетництву та шахрайству в системі Євросоюзу; - контроль проведення державних закупівель та проведення торгів; - захист авторського права, національної продукції та італійських торгових марок; - захист національної культурної спадщини Італії; - взаємодія з іншими правоохоронними, контролюючими органами країни.

Не зважаючи на те, що основним завданням Гвардії є фінансово-економічний захист країни, на нього також покладається виконання колективних інституційних завдань. До фінансових завдань органу можна віднести: контроль за доходами і витратами Європейського союзу та органів влади; боротьбу з національним і міжнародним ухилення від сплати податків; викриття правопорушень у сфері відмивання грошей та фінансових злочинів, у тому числі пов'язаних з інтелектуальною власністю. До економічних завдань належить забезпечення безперервного функціонування ринків та дотримання правил конкуренції, що включає викриття незаконної діяльності злочинних організацій, що представляють інтереси ринку.

Щодо колективних інституційних завдань, то до відання Фінансової гвардії Італії відноситься забезпечення громадської безпеки та захист кордонів країни.

Фінансова гвардія здійснює свою діяльність під керівництвом Міністра економіки і фінансів Італії. Центральним органом відомства є Генеральне командування, яке визначає стратегічні завдання, координує керівників структурних підрозділів служби, здійснює загальну внутрішню і міжвідомчу керівництво. Головнокомандувач визначає штатний склад і функції кожного відділу командування. Організаційна структура Фінансової гвардії Італії здійснена відповідно до адміністративно-територіального поділу країни. Така організація апарату дає змогу ефективно здійснювати координацію діяльності фінансових гвардійців, сприяє продуктивній роботі командувань, та у невідкладних випадках забезпечує швидке введення їх в дію. В той же час,

система управління побудована на принципах централізації та єдиноначальності.

Структурну організацію відомства становлять 6 міжобласних командувань, інспекторське управління підготовки кадрів, 20 обласних командувань, командування спеціальних відділів, повітряно-морське центральне командування, 20 відділів технічної, тилової і адміністративної підтримки і 102 командування в провінціях. До структури Фінансової гвардії Італії входять місії, постійні і тимчасові представництва за кордоном і в міжнародних організаціях.

Головне командування є органом, завдяки якому генерал-командувач здійснює керівництво, планування, програмування, управління та контроль; взаємодіє з органами державної влади.

У складі Фінансової гвардії Італії є три підрозділи:

1. Командування захисту державних фінансів, яке проводить аналіз витрат державного бюджету та муніципальних бюджетів, а також вивчає факти шахрайства в країні та в Євросоюзі.

2. Командування захисту економіки, яке забезпечує захист державних заощаджень, контролює рух внутрішньодержавних грошових потоків, проводить боротьбу з нецільовим використанням державних коштів, протидіє відмиванню доходів отриманих незаконним шляхом та веде боротьбу з організованою злочинністю в економічній сфері. В системі командування діють: підрозділи з розслідування валютних злочинів; центральна слідча служба з протидії організованій злочинності; спеціальний підрозділ з державних витрат і шахрайства; спеціальний підрозділ по боротьбі з корупцією, підрозділ спеціального захисту інтелектуальної власності.

3. Командування спеціальних підрозділів, яке безпосередньо взаємодіє з регіональною владою, парламентськими комісіями з розслідування, Верховним комісаром із запобігання та протидії корупції та іншим незаконним явищам.

Військовослужбовці Корпусу Фінансової гвардії кваліфікуються як посадові особи, військовослужбовці, які здійснюють функції судової поліції; чиновники і агенти підпорядковані поліції, агенти громадської безпеки.

Всі військовослужбовці Гвардії діляться на 2 категорії- офіцери судової поліції та агенти судової поліції. До першої категорії відносяться фінансові гвардійці, які прослужили в Фінансовій Гвардії не менше 5 років, мають військові звання та успішно склали спеціальний іспит працівникам прокуратури. На відміну від офіцерів судової поліції, агенти судової поліції не мають права виконувати доручення слідчих суддів, приймати і розглядати заяви і скарги від населення, виробляти дізнання з приводу злочинів, щодо яких ще не ведеться слідство.

Завданням фінансових гвардійців є неухильне та неупереджене виконання вимог закону. За законність дій військовослужбовців Фінансової Гвардії при виконанні ними службових обов'язків слідкують органи прокуратури. Так, при виявленні порушення закону прокурор повідомляє про це посадову особу Фінансової Гвардії, яка уповноважена накладати дисциплінарне стягнення в порядку. За порушення військової дисципліни фінансові гвардійці несуть дисциплінарні стягнення (догани, гауптвахти звільнення зі служби)[69].

Таким чином, Корпус Фінансової гвардії Італії посідає важливе місце в системі правоохоронних органів цієї країни. Беручи до уваги економічні та політичні кризи, корумпованість державної влади, розгул мафіозних угруповань, постійне ухилення населення від сплати податків в цій державі в минулому та завдяки ефективній роботі поліцейської системи, Італії вдалося подолати кризові явища забезпечити динамічний розвиток з урахуванням політичних прав і свобод своїх громадян. Отже Україні слід врахувати досвід італійського правоохоронного органу в період здійснення реформації системи захисту фінансово-економічної безпеки.

Іншою провідною країною, яка досягла значних результатів у сфері забезпечення економічної безпеки є Німеччина. Німеччина визначила основні

напрямами забезпечення своєї фінансової безпеки, серед яких можна виділити підтримку економічного і соціального прогресу, дотримання принципів демократії, захист від економічного шантажу, забезпеченні свободи торгівлі в межах справедливої світової економічної політики.

До системи органів, що забезпечують безпеку Німеччини, зокрема і економічну, належать 1) органи розвідки (федеральна розвідувальна служба і відомство розвідки бундесверу); 2) органи контррозвідки (відомство по охороні Конституції, відомство з охорони конституції в землях військова контррозвідка, спеціальні підрозділи та групи прикордонної охорони МВС, особливі формування Відомства кримінальної поліції в федерації та землях, служби безпеки Міністерства економіки, інших міні Міністерством, великих компаній і фірм)[70, с.27].

Система органів, що захищає економічні інтереси країни, відповідно до законодавства Німеччини здійснюється базуючись на наступних принципах: чіткий розподіл функцій розвідувальних, контррозвідувальних і поліцейських органів; законодавче закріплення завдань і повноважень кожного органу, а також визначення оперативних методів і засобів, якими він може користуватися; відокремлення оперативно-слідчої діяльності від розвідувальної та контррозвідувальної; координація всіх органів, що забезпечують безпеку держави іншими спеціальними органами відповідно до законодавства; парламентський та урядовий контроль за діяльністю спецслужб.

У США провідним органом в сфері боротьби з економічними злочинами, шахрайством, вимаганнями та фінансовими махінаціями є Федеральне бюро розслідувань (далі – ФБР)

Відповідно до законодавства ФБР є структурним підрозділом Міністерства юстиції США, яке підпорядковується Генеральному прокурору США. При здійсненні своєї діяльності ФБР поєднує в собі функції контррозвідки, політичної поліції та кримінального розшуку.

Варто зазначити, що в США не передбачено окремого центрального органу виконавчої влади, який слідкує за діяльністю поліції. Проте в країні

головним федеральним правозастовним органом є Міністерство юстиції, яке має широкі повноваженнями в сфері правоохоронної діяльності, до яких входять повноваження в частині кримінального переслідування і державного обвинувачення.

На чолі ФБР стоїть Директор, який призначається на посаду Президентом і затверджується Сенатом США. До Структури ФБР відноситься Директор, його перший заступник та Центральний апарат, який включає:

- Відділ національної безпеки (National security branch);
- Кримінальний відділ (Criminal, cyber, response, and services branch);
- Відділ розвідки (Intelligence branch);
- Науково-технічний відділ (Science and technology branch);
- Відділ інформаційних технологій (Information and technology branch);
- Відділ по роботі з кадрами (Human resources branch).

ФБР є унікальною спецслужбою, яка здійснює свою діяльність за такими напрямками - забезпечення національної безпеки, забезпечення внутрішньої безпеки, боротьби з кримінальною злочинністю.

Отже, ФБР в загальному вигляді здійснює контррозвідувальну діяльність і таким чином забезпечує національну безпеку США. В системі ФБР функція контррозвідки покладена на відповідне Управління контррозвідки (Counterintelligence division), яке входить до складу Відділу національної безпеки ФБР та водночас поділене на чотири відділи. Перші три розділи займаються організацією і координацією здійснення контррозвідувальних заходів щодо виявлення розвідників та осіб, які підозрюються в зв'язках із зарубіжними спецслужбами. А четвертий відділ взаємодіє зі спецслужбами інших держав з питань контррозвідки. У цьому відділі також є спеціальна секція, яка контролює діяльність представників ФБР в посольствах США.

Одним із негативних явищ, яке постійно заподіює шкоду економічним інтересам США є шпигунство. Тому одним із пріоритетних напрямків діяльності Управління контррозвідки ФБР є саме боротьба з економічним шпигунством, в процесі якої орган виявляє факти здійснення такого роду

шпигунства, а також проводить великомасштабну інформаційну пропаганду серед населення.

Іншим не менш важливим напрямком діяльності ФБР в сфері захисту фінансово-економічних інтересів є розвідувальна діяльність, яка здійснюється Розвідувальним директором (Directorate of Intelligence).

До компетенції ФБР також належить розслідування злочинів, які завдали шкоди фінансовій системі держави. До категорії федеральних кримінальних правопорушень США відносить: шахрайство, вимагання з використанням державних документів та печаток, привласнення і розтрата федеральних коштів, у тому числі шляхом зловживання наданими законом пільгами і перевагами, службовим становищем з метою отримання вигоди, хабарництво. Розслідуванням вказаних злочинів займається Управління кримінальних розслідувань (Criminal investigation division) Кримінального відділу ФБР.

Отже, ФБР є спеціальним суб'єктом захисту фінансової системи держави, який здійснює контррозвідувальну діяльність з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз інтересам держави, проводять досудове розслідування підслідних їм злочинів, а також ведуть боротьбу з організованою злочинністю.

Іншою провідним суб'єктом захисту фінансово-економічних інтересів США є Національна економічна рада (NEP). Рада координує роботу міністерств, відомств і організацій, пов'язану із вирішенням зовнішньоекономічних завдань (Міністерства торгівлі, Міністерства фінансів, Апарату торговельного представника США, Держдепартаменту, Агентства міжнародного розвитку).

Також не менш важливу роль у забезпеченні економічної безпеки відіграють спеціалізовані державні організації, серед яких можна виділити Експортно-імпорتنний банк, Корпорація зі страхування приватних інвестицій за кордоном, Агентство із розвитку торгівлі. Вказані організації що здійснюють кредитування й страхування політичних ризиків національних експортерів. Та виконують функцію захисту інтересів американських фірм на закордонних ринках [70, с. 5].

Варто зазначити, що США має певні особливості у визначенні пріоритетних напрямків забезпечення економічної безпеки. Зокрема, одним із основних завдань у сфері захисту економічних інтересів є підтримка економічного процвітання США так звана «core objectives», а до групи життєво важливих інтересів країни відноситься добробут американського суспільства відноситься до групи життєво важливих національних інтересів «vital interests» [69].

Економічна безпека стала важливою складовою міжнародної, регіональної та національної безпеки США. Нормативно правова база економічної безпеки та її система формувались протягом багатьох років, та на даному етапі знаходяться на високому рівні. Державна політика США націлена на підвищення ефективності національної економіки з одночасним підтриманням високого рівня економічної безпеки держави.

У Європейському союзі завдання в сфері захисту економічних інтересів виконує Європейське бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF).

Бюджет Європейського союзу фінансує широкий спектр програм і проектів, які покращують життя громадян в ЄС і за його межами. Неправильне використання коштів, передбачених бюджетом ЄС або ухилення від сплати податків і зборів, які фінансують бюджет ЄС, безпосередньо завдає шкоди європейським громадянам і завдає шкоди всьому європейському проекту.

Європейське бюро по боротьбі з шахрайством (OLAF) є єдиним органом ЄС, уповноваженим виявляти, розслідувати і припиняти шахрайство з фондами ЄС. Варто зазначити, що на прикладі саме цього органу держава хоче створити новий окремий орган, який забезпечуватиме її економічну безпеку.

OLAF: проводить незалежне розслідування шахрайства та протидіє корупції за участю фондів ЄС, з метою надходження коштів, які були сплачені платниками податків до відповідних проектів ЄС; сприяє зміцненню довіри громадян до інститутів ЄС шляхом розслідування серйозних порушень з боку співробітників ЄС і членів інституцій ЄС; розробляє надійну політику ЄС по боротьбі з шахрайством.

OLAF може розслідувати питання, пов'язані з шахрайством, корупцією та іншими правопорушеннями, що посягають на фінансові інтереси, включаючи:

- незаконне використання коштів ЄС, адже основні кошти ЄС спрямовані на фінансування Структурних фондів, фондів розвитку сільських районів, здійснення прямих витрат і зовнішньої допомоги;
- посягання на деякі області доходів ЄС, в основному мита;
- серйозні правопорушення вчинені співробітниками ЄС і членів інституцій ЄС.

OLAF отримує інформацію про можливі випадки шахрайства та інші правопорушення з широкого кола джерел. У більшості випадків ця інформація є результатом контролю з боку осіб, відповідальних за управління фондами ЄС в рамках європейських інституцій або в державах-членах.

Всі отримані даним органом результати, проходять первинну оцінку, щоб визначити, чи належить розслідування певних правопорушення до компетенції Бюро та чи є підстави для здійснення розслідування.

Якщо справу про правопорушення було відкрито, її відносять до однієї із трьох категорій:

Внутрішні розслідування: внутрішні розслідування є адміністративними розслідуваннями в установах і органах Європейського союзу з метою виявлення шахрайства, корупції та будь-якої іншої незаконної діяльності, що впливає на фінансові інтереси Європейських співтовариств; включаючи серйозні правопорушення, пов'язані з виконанням професійних обов'язків.

Зовнішні розслідування: Зовнішні розслідування - це адміністративні розслідування за межами установ і органів Європейського союзу з метою виявлення випадків шахрайства чи іншої неправомірної поведінки фізичних або юридичних осіб.

Координуючі справи: OLAF сприяє проведенню розслідувань, що проводяться національними органами або іншими департаментами ЄС, з метою сприяння збору та обміну інформацією і контактами.

У звіті за 2017 рік OLAF опублікувало показники ефективності своєї діяльності. Зокрема Бюро завершило 197 розслідувань, розробило 309 рекомендацій відповідним національним органам та органам ЄС; відшкодувало 3 млрд. євро до бюджету ЄС. OLAF розпочав 215 нових розслідувань, щодо інших 1111 експертами Бюро проведено попередні аналізи. Без збільшення чисельності штату та незважаючи на складність справ, OLAF вдалося скоротити строки їх дослідження до 17,6 місяців в цілому[72].

Таким чином, кожна держава у своїй системі має окремі органи, які покликані захищати економічні інтереси. Такі органи можуть мати різну організаційну структуру, ступінь незалежності, коло повноважень, а також можуть функціонувати на базі різних державних органів та установ.

Вищезазначене підтверджує, що фінансово-економічній безпеці в провідних країнах світу приділяється дуже велика увага. При здійсненні реформування правоохоронних органів держава повинна враховувати надбання та прогрес зарубіжних країн у сфері захисту економіки. Проаналізувавши міжнародний досвід таких країн як Польща, Італія, США, Німеччина можна зробити висновок, що правоохоронні органи цих держав на високому професійному рівні успішно виконують покладені на них завдання із забезпечення економічної безпеки.

3.2 Організаційно-правові методи вдосконалення роботи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.

У зв'язку з подіями, які відбуваються останнім часом на території України, та відповідно до Стратегії сталого «розвитку Україна-2020» в країні відбувається процес реформування правоохоронних органів. Тому надзвичайно актуальним є пошуки та запровадження нових підходів, спрямованих на підвищення якості та ефективності діяльності правоохоронних органів і у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави.

Детально дослідивши сучасний стан правоохоронних органів, варто зробити висновок, що вони потребують удосконалення за різними напрямками, серед яких варто виокремити:

- 1) поліпшення та модернізація нормативно-правової бази роботи правоохоронних органів;
- 2) чіткий розподіл функцій та повноважень між правоохоронними органами в сфері захисту економічних інтересів країни;
- 3) підвищення рівня взаємодії правоохоронних органів з громадськістю;
- 4) удосконалення структурної побудови органів, покращення їх штатної та управлінської роботи;
- 5) підвищення рівня професійності співробітників правоохоронних органів;
- 6) забезпечення плідної співпраці з аналогічними правоохоронними органами провідних країн світу;
- 7) створення окремого правоохоронного органу, як суб'єкта забезпечення фінансово-економічної безпеки держави.

Зокрема, через недосконалість законодавства, правоохоронні органи не мають чітко окреслених функціональних обов'язків, що призводить до дублювання повноважень щодо захисту економічних інтересів, та зумовлює неефективне здійснення ними професійної діяльності. Такий стан речей також призвів до відсутності механізму втілення нормативно-правових гарантій соціальної та правової захищеності правоохоронних органів. Все це ще раз доводить, що теперішня система правоохоронних органів потребує реформування, яке слід здійснювати поступово, відповідно до спеціально розробленої державної концепції[73, с.5].

Говорячи про вдосконалення структурної побудови правоохоронних органів, то в країнах Європи їй притаманні наступні риси:

– систему правоохоронних органів складають незалежні один від одного підрозділи правоохоронних органів, які можуть діяти при міністерствах та відомствах. Таким чином система підготовки фахівців значно спрощується,

адже під час навчання враховується специфіка конкретної роботи в конкретній службі. В результаті це призводить до пришвидшення адаптації фахівців до професійної діяльності;

- правоохоронні структури поділяються відповідно до джерел їх фінансування, таким чином існують федеральні, муніципальні та приватні структури які тісно взаємодіють між собою.

- робота органів спрямована в першу чергу на захист прав і свобод громадянина;

- професійна підготовка фахівців здійснюється у спеціальних закладах освіти, що забезпечує їх подальший високий професіоналізм. Навчання правоохоронців проводиться не лише на початку вступу їх на службу, а й на подальших етапах проходження служби. Це дає їм змогу постійно вдосконалювати свої навички, забезпечує просування по кар'єрних сходах, підвищує рівень оплати праці;

- позапартійність у роботі правоохоронних органів накладає певні обмеження на прояви політичних та партійних інтересів, є ознакою неупередженості у службовій діяльності, забезпечує усвідомлення того, що їх основним завданням є служіння народові та державі в цілому, а не окремим партіям та організаціям;

- громадські добровільні об'єднання постійно підтримують діяльність правоохоронних органів, та всіляко допомагають їм;

- діяльність правоохоронних органів базується на принципах відкритості, гласності, постійного звернення до громадської думки при розв'язанні складних ситуацій, що виникають у правоохоронній практиці, що забезпечує їм високий рівень довіри та підтримки населення [74].

Таким чином українським правоохоронним органам є чому повчитись у своїх закордонних колег.

Варто наголосити на тому, що для повного та всебічного виконання своїх завдань правоохоронні органи повинні тісно співпрацювати з громадськістю,

передусім місцевим населенням. Зокрема під час службової підготовки в поліції Німеччини, Франції, Італії вивчається спеціальний курс «Робота з населенням». Тому систему в правоохоронних органів зарубіжних країн також складають працівники відділів психологічної, соціальної роботи, зв'язків з громадськістю, засобами масової інформації.

Слід зазначити, що для підвищення ефективності правоохоронні органи у своїй діяльності повинні широко застосувати різноманітні науково-технічні засоби, та впроваджувати наукову організацію праці персоналу[75].

Цікавим є факт, що правоохоронні органи більшості демократичних країн світу майже не несуть відповідальності за зниження рівня розкриття злочинів. Адже найчастіше причиною цього явища є збільшення навантаження на підрозділи, спеціалізацією яких є боротьба з окремими видами правопорушень, при чому штатна чисельність працівників не збільшується. В результаті правоохоронні органи не намагаються приховати злочини від обліку

Останнім часом великого поширення набуває новий підхід до діяльності правоохоронних органів, який визначає його не як силовий орган, в як організацію, яка надає послуги населенню у сфері правоохоронної діяльності, з метою захисту громадян від протиправних посягань.

Така позиція виникла ще у 70-ті роки ХХ століття, та була закріплена в деяких національних та міжнародних документах. Зокрема Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, який було прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 року згадується, що служба суспільству в першу чергу полягає в наданні послуг і допомоги тим членам громади, які з особистих, економічних, соціальних чи інших причин надзвичайного характеру потребують термінової допомоги.

Таким чином, часткове перетворення органів правопорядку на сервісну службу дасть змогу в значній мірі збільшить результативність роботи правоохоронців, підвищить її зв'язок з громадськістю зменшуючи при цьому репресивні заходи впливу. Діяльність правоохоронного органу такої моделі має

бути спрямована в першу чергу на запобігання правопорушень, а не усуненню їх негативних наслідків.

Реформування правоохоронної системи в країнах Європи (Польщі, Німеччини, Угорщини, Словенії) здійснювалось під значним впливом міжнародних стандартів, принципів та норм в результаті чого було проведено процеси демілітаризації, демократизації, деполітизації правоохоронних органів.

Сьогодні в багатьох країнах світу головними напрямками розвитку правоохоронних органів є саме прагнення до підвищення ефективності та якості надання послуг населенню, покращення організації послуг та процесу розподілу їх між владними суб'єктами.

А. Суббот у своїй статті звертає увагу на те, що одним із напрямів удосконалення роботи правоохоронних органів є забезпечення належної безпеки професійної діяльності їх працівників. В цьому випадку варто згадати події, які відбувались під час Майдану, коли неправомірні, а іноді злочинні накази керівників правоохоронних органів та їхніх окремих підрозділів, призвели до порушення особистої безпеки як правоохоронців, так і цивільного населення. Таким чином, до основних заходів, спрямованих на забезпечення професійної захищеності правоохоронців, можна віднести: розроблення і впровадження низки спеціальних заходів організаційно-правового, управлінського і матеріально-технічного характеру; підвищення рівня професійно-психологічної підготовленості працівників і набуття спеціальних знань та вмінь із забезпечення особистої безпеки при виконанні службових завдань[73, с.7].

Як вже зазначалось, для належного здійснення реформування правоохоронних органів України з метою забезпечення безпеки та ефективності їхньої діяльності необхідно значну увагу приділити саме досвіду у цій сфері провідних країн світу. Проаналізувавши основні напрями міжнародної співпраці з підготовки кадрів для правоохоронних органів можна стверджувати про нагальну потребу розроблення та впровадження новітніх форм співпраці з

міжнародними організаціями, навчальними закладами, науковими та поліцейськими установами іноземних держав. Також необхідно впроваджувати найкращі здобутки зарубіжних країн у діяльність кадрових підрозділів, навчальний процес та науково-дослідницьку роботу ВНЗ України. Результати міжнародної співпраці варто закріплювати у навчально-методичних матеріалах, які б висвітлювали досвід боротьби зі злочинністю, форми та механізми взаємодії підрозділів правоохоронних органів України та інших держав [76].

Модернізація штатної роботи правоохоронних органів відповідно до європейських стандартів є ще одним важливим напрямом їх вдосконалення. На думку С.В. Карпенка, основними піднапрямами із цього питання на сучасному етапі мають стати: забезпечення випереджаючого характеру навчання з урахуванням перспектив розвитку держави, вдосконалення завдань і функцій її органів; запровадження цільової спрямованості навчання на основі дотримання європейських освітніх стандартів, досягнення інтенсифікації та оптимізації навчального процесу; удосконалення підвищення кваліфікації кадрового резерву та новопризначених правоохоронців; оптимізація мережі навчальних закладів та ін. [77, с. 234].

Підвищення рівня підготовки майбутніх кандидатів на проходження служби у правоохоронних органах повинно відбуватися із встановленням рівня їх відповідності і професійної орієнтації. Також доцільно буде проводити навчання за спеціально розробленою державною програмою підготовки фахівців для правоохоронних органів. Варто зауважити, що у цьому напрямку в Україні є позитивні зрушення. Зокрема у цьому році було відкрито Академію патрульної поліції, яка є державною установою Національної поліції України, що забезпечує первинну професійну підготовку поліцейських, яких вперше прийнято на службу до поліції, підвищення кваліфікації, а також окремі форми службової підготовки патрульних поліцейських [78, с. 4].

Процеси реформування правоохоронної системи ставлять нові вимоги до керівного персоналу правоохоронних органів і також до їх штатної роботи. Зокрема Закон України «Про державну службу» закріплює основні принципи та

порядок проходження державної служби, встановлює обов'язки державних службовців [79]. На думку Н.Т. Гончарук, вимоги до працівників правоохоронних органів слід доповнити такими: громадянська зрілість, здатність забезпечити предметність, конкретність, професіоналізм в управлінні, глибокі спеціальні знання, вміння використовувати у своїй діяльності передові управлінські технології і досвід, прогресивні методи, прийоми, раціональні форми й організаційно-технічні засоби управління [80, с. 207].

Останньою та найгострішою проблемою в процесі вдосконалення правоохоронних органів, є створення окремого незалежного суб'єкта правоохоронної діяльності, який буде забезпечувати фінансово-економічну безпеку держави. Рішення цієї проблеми дасть змогу:

- шляхом здійснення реорганізації системи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави, зменшити витрати з державного бюджету України на фінансування та матеріальне забезпечення органів, повноваження яких у сфері захисту економічних інтересів держави дублюються;

- зменшити надмірний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, які через постійні перевірки з боку правоохоронних органів не можуть належним чином здійснювати господарську діяльність [81, с. 150];

- більш ефективно здійснювати контроль за дотримання законодавства під час функціонування нового органу, так як один правоохоронний орган контролювати простіше і ефективніше, ніж декілька органів;

- не розгалужувати діяльність правоохоронних органів нашої держави, а зосередити їхню діяльність на інших важливих завданнях: зокрема СБУ зможе більш ефективно здійснювати боротьбу з тероризмом та шпигунством, органи Національної поліції спрямує свою діяльність на розслідування підслідних їм загально кримінальних злочинів;

- зосередити увагу саме на фінансових і економічних правопорушеннях як основних загрозах фінансово-економічної, а також національної безпеки держави та знизити рівень їх скоєння в Україні;

- результативно протидіяти корупції та здійснювати викриття корупційних та бюрократичні схеми;
- провести реформування правоохоронних органів та законодавства України, що регулює їх діяльність відповідно до стандартів ЄС;
- залучити нові інвестиції в Україну, що можливе лише в разі підвищення рівня фінансово-економічної безпеки в нашій державі;
- зменшити кількість нормативно-правових актів, які фактично закріпили однакові повноваження, але за різними правоохоронними органами як суб'єктами забезпечення фінансово-економічної безпеки держави [82, с.149]

Усі ці завдання вимагають невідкладного виконання, бо поки система вітчизняних правоохоронних органів не буде пристосованою до суспільно-політичних, економічних, інформаційно-культурних та інших світових умов свого функціонування, внутрішньодержавна управлінська діяльність не зможе забезпечити безпеку правоохоронних органів загалом та особисту безпеку їх співробітників. Разом з тим, зміни, які відбулися в суспільно-політичному розвитку країни, кардинальна переорієнтація державної політики на забезпечення передовсім прав, свобод і законних інтересів людини, формування в Україні ринкової економіки, плани входження нашої держави в Європейське співтовариство та інші трансформації системи суспільних відносин ставлять нові вимоги до правоохоронних органів, зумовивши необхідність їх реформування з урахуванням міжнародних стандартів.

3.3. Створення нового правоохоронного органу у сфері забезпечення економічної безпеки держави: реалії та перспективи.

Існування декількох правоохоронних органів, що покликані забезпечувати фінансову та економічну безпеку в Україні є необґрунтованим. Через те, що ефективність діяльності з наповнення Державного бюджету України таких органів зводиться до мінімуму[65, с.31].

Вперше спробу створити єдиний новий правоохоронний орган було здійснено ще у далекому 2006 році. Розроблено та запропоновано законопроект

«Про Державну службу фінансових розслідувань» народним депутатом України Мойсиком В.Р. Даний проект визначав правові основи організації та діяльності правоохоронного органу, що буде запобігати, виявляти та проводити досудове розслідування злочинів у сфері господарської діяльності, його основні функції, права, обов'язки та відповідальність. Однак даний законопроект так і залишився поза увагою законодавчої влади.

У 2016 році народні депутати України Острікова Т.Г., Журжій А.В., Курячий М.П. зробили новий крок у системі реформування правоохоронної системи, що забезпечує економічну безпеку держави. Депутатами створено законопроект «Про Фінансову поліцію» [83], що був розкритикований науковцями, політиками та ЗМІ. Так, із основних недоліків слід зазначити: не визначення статусу Фінансової поліції, як центрального органу виконавчої влади; територіальна юрисдикція; визначення законопроектом квот під час початкового формування підрозділів детективів Фінансової поліції.

Робота над законопроектами знову активізувалася в січні 2017 року. Саме тоді набули чинності зміни до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні, в якому й зробили фатальну для податкової міліції помилку.

Зокрема, 22 березня 2017 року Кабінет міністрів України схвалив законопроект «Про Службу фінансових розслідувань» [84]. Його основна мета – ліквідація органів податкової міліції, оптимізація роботи органів, які ведуть боротьбу з економічними злочинами.

Говорячи про цей законопроект слід зазначити, що він схожий з законопроектом «Про Фінансову поліцію». Планувалось, що в Україні буде функціонувати Служба фінансових розслідувань, як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику з питань запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, які прямо чи опосередковано заподіюють шкоду публічному інтересу у сфері фінансів.

В положеннях, що впливають з вищевказаних законопроектів щодо створення нового правоохоронного органу в жодній мірі не звернено увагу на підслідність відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Неприпустимо є те, що автор не наділяє даний орган правом складати адміністративні протоколи.

Позитивним є те, що законопроектом «Про Службу фінансових розслідувань» на відміну від законопроекту «Про Фінансову поліцію» не передбачено граничної чисельності посадовців-працівників, у зв'язку з тим, зростають корупційні схеми, розвиваються інформаційні технології та рівень економічних злочинів збільшується з кожним роком. Тому чисельність співробітників не більше 3000 осіб (запропоновано у законопроекті «Про Фінансову поліцію») є необґрунтованою.

Порахуємо на прикладі: 24 області, м. Київ та м. Севастополь, приблизно по 111 службовців на адміністративний центр, одразу зрозуміло, що не може йти мова про якісну, надійну і швидку роботу. Питання чисельності працівників і їх професіоналізм головного органу, що забезпечить фінансову безпеку України має важливу роль, адже грамотне вирішення якого є однією із засад ефективності його діяльності.

В даних законопроектах визначено порядок початого формування професійної ланки співробітників. Чи не порушують дані обмеження конституційні права громадянина України. На нашу думку до конкурсу на зайняття вакантних посад у новоствореному органі повинні бути допущені особи, що відповідають критеріям, зазначеним у законі України «Про державну службу», обов'язково мати вищу юридичну освіту та досвід роботи у сфері правоохоронної діяльності.

Разом з тим, жоден з законопроектів не був прийнятий Верховною Радою.

Цікавим є те, що після затвердження законопроекту «Про Службу фінансових розслідувань» на засіданні Кабміну, його направили на засідання Національної ради реформ — дорадчого органу при Президенту України. Звіти документ повернули на доопрацювання.

За словами експертів, таким чином було грубо порушено законодавчий регламент, адже затверджений на засіданні Кабміну законопроект автоматично має бути зареєстрований в Верховній Раді.

Лише наприкінці 2017 року відновилася розробка нового закону, а вже 28 лютого 2018 року голова Комітету Верховної Ради з питань митної та податкової політики Ніна Южаніна опублікувала проект Закону України «Проект про Національне бюро фінансової безпеки» (НБФБ).

Розглянемо принципову різницю між проектами Мінфіну та парламенту.

Якщо говорити коротко, то Ніна Южаніна пропонує зробити проект в силовому крилі. Вона стверджує, що Національне бюро фінансової безпеки займатиметься розслідуваннями економічних злочинів, які сьогодні залишаються в компетенції поліції, прокуратури та СБУ.

«Створення єдиної служби та передача їй повноважень щодо протидії злочинам, що прямо чи опосередковано завдають шкоди публічним фінансам, значно спростить життя підприємцям й усуне дублювання повноважень між різними відомствами. Щодо проекту Мінфіну, то наступником податкової міліції повинен бути суто аналітичний орган, який не має права самостійно відкривати кримінальні провадження, а лише попереджувати й розслідувати економічні злочини. Метою цього проекту було сприяння покращенню інвестиційного клімату, шляхом ліквідації «карального податкового органу», — припускає Южаніна [85].

Основною відмінністю пропозицій Мінфіну та парламентського комітету є підпорядкування новоствореного органу.

Відповідно до проекту Данилюка новостворену службу пропонується підпорядкувати Міністерству, а в проекті Южаніної — президентові та парламенту.

Таким чином найбільш реальним є те, що правонаступником податкової міліції стане саме Національне бюро фінансової безпеки.

Відповідно до законопроекту Національне бюро фінансової безпеки - Національне бюро фінансової безпеки України (далі - НБФБ) є державним

правоохоронним органом, на який на основі кримінального аналізу (дій, спрямованих на встановлення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання, інтерпретація та прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання НБФБ для виконання покладених на нього завдань) та аналізу ризиків (інформаційно-аналітичної діяльності НБФБ, яка включає оцінку загроз, вразливості фінансової безпеки держави або правоохоронної системи та рівня негативного впливу на них, зіставлення результатів оцінки та дослідження взаємозв'язків між ними з метою розробки пропозицій (рекомендацій) з підвищення рівня безпеки) забезпечує усунення загроз фінансовій безпеці держави, у тому числі шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття злочинів, віднесених до його підслідності, які прямо чи опосередковано завдають шкоди публічним фінансам, а також запобігання їх вчиненню у майбутньому.

НБФБ утворюється відповідно до цього Закону та є підзвітним Верховній Раді України та Президенту України. НБФБ є юридичною особою публічного права, яка має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Відповідно до статті 4, основними принципами діяльності НБФБ є:

- 1) верховенство права;
- 2) повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина;
- 3) законність;
- 4) безсторонність та справедливість;
- 5) незалежність НБФБ та його працівників;
- 6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам;
- 7) відкритість для демократичного цивільного контролю;
- 8) політична нейтральність і позапартійність;

9) взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами інших держав;

10) профілактика та упередження здійснення кримінальних правопорушень.

Щодо головних завдань НБФБ, то стаття 5 включає такий перелік:

1) збирання та систематизація інформації у сфері публічних фінансів;

2) виявлення зон ризиків у сфері публічних фінансів шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;

3) оцінка ризиків і загроз фінансовій безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;

4) складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій в економіці в цілому й у сфері публічних фінансів зокрема та запобігання їх виникненню в майбутньому;

5) виявлення злочинних технологій, схем і механізмів злочинної діяльності та закономірностей їх функціонування, їх розкриття та розслідування;

6) оцінка чинного законодавства щодо наявності передумов створення схем злочинної діяльності у сфері публічних фінансів, зокрема, у сфері оподаткування, розробка рекомендацій щодо внесення змін до законодавства;

7) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері публічних фінансів;

8) боротьба зі злочинністю у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах[86].

Таким чином, проект закону «Про Національне бюро фінансової безпеки України» № 8157 пропонує створити в Україні правоохоронний орган абсолютно нового формату, за яким робота органу буде скерована аналітикою, так само як діяльність відповідних правоохоронних органів в країнах ЄС та ОБСЄ.

Це стане можливим завдяки запровадженню нової для України сучасної моделі правоохоронної діяльності ІЛР (Intelligence Led Policing). Варто зазначити, що більш ефективне й результативне управління національними правоохоронними органами низки країн ЄС, було досягнуто саме шляхом запровадження ІЛР-моделі. Модель ІЛР ставить кримінальний аналіз в центр правоохоронної діяльності та прискорює прийняття рішень в більшій мірі, ніж інші сучасні моделі поліцейської діяльності. Основна мета ІЛР-моделі – створення в державі інструментів для підвищення професіоналізму правоохоронних органів, якості та ефективності їх діяльності, оптимізації використання наявних ресурсів, що в свою чергу сприятиме підвищенню суспільної довіри та ефективній протидії загрозам фінансовій безпеці держави.

В ІЛР-моделі основна увага зосереджена на систематичному збиранні та оцінюванні інформації за допомогою чітко прописаного аналітичного процесу, в результаті якого дані перетворюються на стратегічні та робочі аналітичні продукти, що в свою чергу, підкріплюють фактичними даними процес прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Отже, робота Бюро буде основана на використанні власних інформаційних ресурсів, даних і відомостей із зазначених законопроектів джерел та аналізі великих масивів даних[86].

Аналітичні процедури є безконтактними, тобто без втручання в діяльність бізнесу, та спрямовані на виявлення негативних тенденцій, а також викриття злочинних схем у сфері накопичення державного бюджету – при сплаті податків і зборів, а у сфері витрачання бюджетних коштів – при розподілі та використанні державних грошей.

Відповідно до нового законопроекту стане неможливим розпочати кримінальне провадження до повної процедури адміністративного та судового оскарження рішення податкового органу. Та навіть узгоджена сума донарахованих податківцями податків, якщо вона після перевірки вчасно буде сплачена платником, не зможе бути використана у якості підстави для кримінального переслідування такого підприємця.

Таким чином, головна увага нового органу буде приділятися виключно системним та дійсно умисним правопорушенням.

Крім того, комплексне вивчення зловживань та порушень надасть аналітикам НБФБ змогу виявляти так звані «законодавчі шпарини», а саме неоднозначність норм законодавства, економічне підґрунтя та юридичні умови, які спонукають підприємців ухилятися від сплати податків або приймати участь у формуванні злочинних схем.

Основним завданням Бюро є виявлення, обмеження та унеможливлення негативних економічних явищ та тенденцій. Що в свою чергу, дозволить створити сприятливі умови для виведення економіки з тіні без зайвого втручання в роботу сумлінних платників, зменшити тиск на бізнес та ефективно протидіяти організованим злочинним групам.

З огляду на те, що НБФБ матиме в підслідності злочини пов'язані із витрачанням бюджетних коштів, з метою запобігання конфлікту інтересів, необхідно обмежити підпорядкування Бюро жодному з органів виконавчої влади, які є розпорядниками таких коштів. Маються на увазі міністерства, відомства та Кабінет Міністрів в цілому.

Відповідно до Конституції, Україна є парламентсько-президентською республікою, до повноважень Верховної Ради належить функція здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів, а до повноважень Президента – забезпечення національної безпеки. Саме тому законопроект визначає підзвітність НБФБ за Президентом та Радою.

Відбір працівників на роботу в Нацбюро фінансової безпеки здійснюватиметься на основі конкурсу, що включає проходження співбесіди здобувачами та складання кваліфікаційного іспиту.

Наступним етапом відбору, після включення кандидатів до кадрового резерву та проходження спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про протидію корупції», є направлення кандидатів в тренінговий центр НБФБ для проходження спеціальної підготовки під наглядом досвідчених тренерів – фахівців з Литви, Румунії та інших європейських країн, за зручною формою

(денною, вечірньою, або дистанційно). Далі кандидати складають випускний іспит, що складається з тестування та практичного завдання. Для успішного проходження спеціальної підготовки, кандидат повинен отримати не менше 70 % від максимально можливої оцінки.

У цілому, кожен, хто відповідає визначеним законопроектом вимогам до кандидатів на посади в НБФБ, зможе на загальних підставах претендувати на такі посади, якщо доведе свої професійні здібності та що є гідним цієї роботи.

У запровадженні будь-яких квот або заборон на працевлаштування колишніх працівників нині діючих правоохоронних органів немає необхідності, у зв'язку з такою системою відбору.

Указом Президента України призначатиметься на посаду та звільнятиметься з посади Директор НБФБ. Спеціальна Конкурсна комісія здійснюватиме відбір кандидата на цю посаду, яка створюватиметься на паритетній основі «3/3/3» – по три уповноважені особи від Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів.

Директор НБФБ призначатиметься на посаду строком на 5 років, але не більш ніж на 2 строки поспіль. Підстави звільнення директора Бюро з посади чітко визначені в законопроекті, в тому числі, у разі, якщо роботу НБФБ Верховна Рада або Президент визнають незадовільною, але лише після представлення директором щорічного публічного звіту про результати роботи НБФБ за минулий рік.

До підслідності НБФБ будуть віднесені розслідування всіх економічних злочинів у сфері публічних фінансів. Отже, правоохоронні органи, а саме підрозділи Національної поліції, СБУ, ГПУ, МВС, що сьогодні розслідують злочини з бюджетними коштами (несплата податків, розкрадання або нецільове використання бюджетних коштів та інше), будуть позбавлені цих повноважень.

Комітети Верховної Ради, до повноважень яких належать питання законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та питання податкової та митної політики, здійснюватимуть контроль діяльності НБФБ. А також

громадськість, але лише через Ради громадського контролю, які створені при центральному апараті та при кожному територіальному органі НБФБ.

Комітети будуть зобов'язані раз на рік проводити відкриті для громадськості слухання на тему діяльності Бюро, з метою обговорення ефективності виконання завдань Бюро, додержання ним законодавства, прав і свобод осіб.

Генеральний прокурор безпосередньо та через уповноважених ним прокурорів буде слідкувати за додержанням НБФБ законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування.

Хоча представники бізнесу не підтримують запропоновану Н. Южаніною модель, та називають НБФБ потенційно «ною СБУ» при Президенті.

Критики вважають, що після прийняття закону, тиск може тільки збільшитися, як і вплив Президента у сфері економіки.

На думку менеджера State watch В. Петраковського, експерта Реанімаційного пакету реформ, Національне бюро з фінансових розслідувань може стати інструментом розправи з невігідними компаніями та громадянами, так як, чітко не визначено сферу повноважень Бюро. з невігідними компаніями та громадянами. Статус, місія та завдання НБФБ заявляють, що бюро працюватиме по прикладу «економічних» підрозділів СБУ, та навіть гірше, ніж економічний блок Служби безпеки, Нацполіції та податкової разом взятих.

Політолог О. Якубін зазначив, що у випадку створення НБФБ, це буде такий собі «монструозний» орган, тому що, він матиме набагато більші повноваження, ніж податкова поліція. Науковець відмітив, що Бюро повторює частину функцій тих органів, які вже створені в Україні і займаються фінансовими злочинами. Оскільки, ліквідації економічних відділів існуючих органів у законопроекті не зазначено. На думку експерта О. Якубіна, після створення НБФБ може спостерігатися боротьба між ними[87].

Слід зазначити, що даний проект закону зменшує коло повноважень Національного антикорупційного бюро України. До Кримінального кодексу України внесуть зміни, які обмежать НАБУ в розслідуванні корупційних

злочинів високопосадовців та шахрайства з відшкодуванням податку на додану вартість.

Радник міністра фінансів С. Коваленко вважає, що бюро використовуватимуть як клон НАБУ, з метою покривати масштабну високопосадову корупцію в економічній сфері. Фактично Нацбюро фінбезпеки візьме на себе частину проваджень НАБУ в частині розслідувань розкрадань державних коштів та шахрайства при відшкодуванні ПДВ.

Згідно проекту закону, НБФБ буде наділено повноваженнями з автоматизованого збору величезного масиву найрізноманітнішої інформації про фізичних та юридичних осіб. Що буде включати не лише всю фінансову, податкову та майнову інформацію про підприємства, але й персональні відомості (дані з реєстру виборців та міграційних реєстрів, інформацію про сертифікати ЕЦП та кредитні історії).

На основі даної інформації буде створено інформаційний фонд НБФБ, а також отриманої в ході оперативно-розшукової діяльності. Бюро не тільки оперуватиме нею на власний розсуд, але й зможе робити на її основі аналітичні продукти, замовити які можуть будь-які державні органи.

За словами голови Європейської партії України М. Катеринчука, Президент прагне за рахунок створення нового органу взяти під контроль усіх учасників виборчого процесу.

Не безпідставно стурбовані представники Європейської Бізнес Асоціації, наскільки буде захищено від зазіхань нових контролюючих органів їхню персональну інформацію та відомості про фінансові операції. На думку виконавчого директора ЄБА А. Дерев'янка, співробітники НБФБ на власний розсуд збиратимуть інформацію про фінансові операції та особисті дані будь-якого платника податків, оскільки цей законопроект дає такі повноваження. Деякі норми проекту можуть перечити Закону «Про захист персональних даних» та Конвенції про захист осіб у зв'язку з створенням автоматизованих баз обробки персональних даних.

ЄБА рекомендує скасувати військові звання у працівників НБФБ, з метою недопущення старих міліцейських кадрів у нову структуру. За для того, щоб НБФБ не стало ще одним мілітаризованим органом з необмеженими повноваженнями.

Прогалиною у законопроекті експерти ЄБА вважають, відсутність конкретизованої процедури передавання відкритих справ, що перебувають у структурних підрозділах СБУ, Нацполіції та податкової міліції, в НБФ. Та наголошують, на визначенні конкретних термінів цих процедур, щоб уникнути затяжного перехідного періоду, коли паралельно на підприємців будуть тиснути СБУ, податкова міліція, Нацполіція і НБФБ.

Як позитивний момент А. Дерев'янка відзначила передбачені у законопроекті зміни до ст. 212 Кримінального кодексу про те, що кримінальне провадження може бути порушене лише після несплати узгоджених сум податкових зобов'язань[87].

Т. Острікова наголошує на тому, що законопроект № 8157 «Про Національне бюро фінансової безпеки України», є політично заангажованим та не захистить бізнес від силового тиску з боку правоохоронних органів. НБФБ не буде єдиним органом у зазначеній сфері, повноваження СБУ з оперативно-розшукової роботи в сфері економіки і правоохоронні функції поліції і прокуратури йому не будуть передані, таким чином, законопроект не відповідає основній меті.

З огляду на викладене раніше, можна дійти висновку, що незалежно від структурного підпорядкування органу Президенту або Кабміну, або МВС (як до речі є в Литві, чий досвід переймали автори законопроекту про Бюро) всі процедури, а саме: порядок конкурсного добору та призначення і звільнення керівника, відбір працівників, робота цього органу, підзвітність, прозорість та незалежність його від політичного впливу та тиску на роботу органу з боку політиків чи органів державної влади мають бути прописані таким чином, щоб орган був дійсно незалежним.

Відповідно до законопроекту, бюро буде напряму підконтрольне Президенту України. Дана норма суперечить як вимогам МВФ так і Конституції України, в якій не зазначено таких функцій Президента.

На думку експерта податкової групи Реанімаційного пакету реформ В. Черкашина, даний орган буде відділений від урядовців, але по факту підпорядковуватиметься Президенту й існуватиме виключно за власними правилами.

В інших розвинених країнах світу такий орган не підпорядковується Президенту. Наведемо декілька прикладів. Фінансова гвардія Італії підпорядковується Мінфіну Італії, який, все ж таки не може вказувати їм, що робити. А у Франції, де Міністерство внутрішніх справ взагалі має окремий департамент податкової поліції, що підпорядкований міністру, але його повноваження щодо органу обмежені і урядовець не може віддавати наказів про розслідування якоїсь справи. Таким чином, податкова поліція Франції, фактично при прямій підпорядкованості, діє абсолютно самостійно та незалежно.

Глава представництва Європейського Союзу в Україні Х. Мінгареллі та послы G7 зауважили, що Національне бюро фінансової безпеки, яке планують створити в Україні, не може бути підконтрольне Президенту. З даним зверненням, а також з застереженням щодо створення Національного бюро фінансової безпеки та наголошенням на можливості передбачення механізмів парламентського і міністерського нагляду, було направлено листа Прем'єр-міністру, спікеру парламенту, голові Адміністрації Президента і главам профільних комітетів Верховної Ради [87].

У законопроекті не зазначено жодних стримуючих механізмів та противаг, як для інших правоохоронних структур, за те прописується підзвітність Верховній Раді та підконтрольність напряму Президенту і надається Бюро досить широкий спектр повноважень, наголошує партнер юридичної компанії ILF О.Харитонов. У більшості країн світу у правоохоронних органів існує система стримувань і противаг, аби вони не

отримували надто багато неконтрольованих повноважень. Що цікаво, дана система існує в українській правоохоронній системі, тільки НБФБ пропонується створити як цілковито незалежним від інших державних інституцій. Серед механізмів контролю – лише «система підрозділів власної безпеки», яка займатиметься можливими правопорушеннями у діяльності працівників Бюро.

У результаті аналізу законопроекту, визначено прогалину, а саме відсутність чітко врегульованої відповідальності працівників НБФБ у разі порушення ними обов'язків та протиправного використання інформації, що їм стала відома при виконанні завдань.

У результаті проведеного аналізу законопроекту № 8157, розроблено вісімнадцять критичних зауважень Міністерством фінансів, оскільки він потребує суттєвого доопрацювання. Розглянемо декілька зауважень:

1. Необхідність доповнення законопроекту статтею з визначенням основних термінів (наприклад, у структурі НБФБ передбачається створення кримінальної розвідки, хоча в законодавстві немає такого терміна, також в законі не пояснили, що таке аналітично-інформаційний документ);

2. Закріплення в документі статусу НБФБ як центрального органу виконавчої влади, діяльність бюро повинна координуватися Кабміном оскільки у НБФБ є всі атрибути держоргану виконавчої влади;

3. Бюро з фінансової безпеки розслідуватиме тільки ті злочини, які не належать до підслідності НАБУ – на суму до 500 прожиткових мінімумів;

4. Надання директору Бюро доступу до всієї секретної інформації, навіть держтаємниці всіх ступенів секретності, може привести до витоку інформації і загрожуватиме нацбезпеці;

5. Нечітко виписані статус і повноваження підрозділів оперативно-розшукового забезпечення, кримінальної розвідки і розшуку активів.

Співголова комітету з розвитку підприємництва Спілки українських підприємців (СУП) А. Єрашов вважає, що визначені у проекті механізми

громадського контролю найбільш слабкі якщо порівнювати їх з діючими в інших органах правопорядку, НАБУ чи Державному бюро розслідувань.

Підтримуючи ідею оптимізації системи кримінальної юстиції у сфері протидії економічній злочинності, частина бізнесу готові підтримати законопроект за умови, що текст документу, прийнятий в цілому, буде враховувати всі зауваження та пропозиції бізнесу. Таким чином, послідовним прибічником необхідності реформування правоохоронних структур, що опікуються попередженням та боротьбою зі злочинністю у сфері публічних фінансів, є Федерація роботодавців України. Так, у Федерації зазначають, що в законопроекті немає положень, які б описували процедуру ліквідації підрозділів з протидії економічним злочинам в СБУ, Національній поліції України та ліквідацію податкової міліції. Також роботодавці не можуть погодитись із цілою низкою запропонованих змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, а також Кодексу України про адміністративні правопорушення, які можуть стати інструментом тиску на бізнес, який й без того потерпає від безпідставних втручань з боку силових структур.

Учасники Української Ради Бізнесу як об'єднання асоціацій із широким спектром представництва галузей економіки з великим піднесенням сприйняли новину щодо розробки стратегічно важливого проекту закону «Про Національне Бюро Фінансової Безпеки України», який стане остаточним етапом ліквідації податкової міліції. УРБ розраховує, що створення НБФБ стане реально відчутним для бізнес-середовища маркером проведення реформ в державі.

Проаналізувавши запропонований проект закону, УРБ наголошує на необхідності зазначення засад, суттєвих для його ефективної роботи. Таких як, кадрове забезпечення – створення прозорої процедури відбору кандидатів на посади; забезпечення прозорості відбору кандидатів на посаду керівника НБФБ; призначення та звільнення керівника НБФБ; ефективного механізму самоочищення від старих каральних практик переслідування бізнесу та інші.

Отже, прийняття законопроекту до моменту вирішення зазначених проблемних питань є передчасним, бо не призведе до очікуваного від нього позитивного ефекту.

Бізнес-омбудсмен України А. Шемета готує зміни до законопроекту про НБФБ, в частині формату служби, порядку відбору кандидатів на службу, можливості застосовувати фізичну силу та змін до Кримінального кодексу. Так як, вважає, що Україні необхідно створення органу фінансових розслідувань для зменшення рівня зловживань та тиску на бізнес.

Нововведенням законопроекту є так звана ІЛР-модель як основа для досудового розслідування НБФБ. Сама по собі модель Intelligence Led Policing є моделлю здорового глузду, оскільки зобов'язує правоохоронні органи перш ніж вдаватися до активних дій, детально проаналізувати всі наявні дані. Проте пояснення, що ж це таке, ні в проекті Закону, ні в інших джерелах діючого українського законодавства.

Голова Співки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств В. Биковець запевнив, що проблема в невиконанні владою того, що вже прописано давно, а не в додаткових актах, законах чи ще чомусь. Фінансовий експерт та радник президента Асоціації українських банків О. Куш зазначив, що головна проблема – в законодавчих ініціативах реформ. Так як, позитивні моделі, які непогано працюють в різних країнах, не адаптують під українські реалії, а намагаються штучно впровадити в корупційну систему, намагаючись під західними приховати свої інтереси, реалізувати власні цілі, запевняє експерт [87].

Таким чином, проблематика, яка склалася з розслідуванням фінансових злочинів, потребує швидкого і ефективного вирішення, яке задовольнило б вимоги експертного співтовариства і бізнесу. Політики, експерти, представники бізнес кіл визначили цілий ряд недоліків зареєстрованого у Верховній Раді законопроекту про Національне бюро фінансової безпеки України, який, на думку самих авторів, повинен ліквідувати податкову міліцію і припинити пресинг бізнесу з боку правоохоронних органів.

У зазначеному законопроекті має бути реалізована концепція принципово нового органу з новими співробітниками, єдиного відомства, уповноваженого розслідувати фінансові злочини, та діяльність якого справді буде направлена на захист прав держави та приватного бізнесу, а не на збагачення певних посадових осіб. Отже, слушно буде провести відкрите і конструктивне обговорення за участю авторів всіх законопроектів, а також експертів і представників бізнесу, щоб отримати якісний та дійсно працюючий закон, який врахує думки різних депутатських груп, Кабінету Міністрів, бізнесу та громадянського суспільства, та не допустить посилення тиску на український бізнес.

До переваг створення НБФБ необхідно віднести:

1) НБФБ – незалежний правоохоронний орган України з протидії економічним злочинам, що знижує вірогідність існування корупційних схем між різними державними органами.

2) Директор НБФБ обирається комісією з представників Президента України, Верховної ради України та Кабміну. Даний факт перешкоджатиме виникненню корумпованих схем та здійсненню різноманітного тиску на НБФБ з боку інших державних органів та структур. Разом з тим, позитивним є той факт що директор НБФБ буде нести персональну відповідальність за прийняті ним рішення.

3) Законопроектом встановлюється заборона будь-якого тиску на працівників НБФБ. І, разом із тим, підрозділами внутрішньої безпеки здійснюватиметься моніторинг способу життя працівників Бюро.

4) Головна увага нового органу буде приділятися виключно системним та дійсно умисним правопорушенням, а помилки у податковій звітності чи інші незначні та несистемні недоліки в роботі суб'єктів господарювання виправлятимуться завдяки консультативній допомозі реформованої Державної фіскальної служби.

5) Зміняться підстави для початку кримінального провадження за статтями, що відносяться до підслідності Національного бюро фінансової

безпеки України (узгодженість несплачених до бюджету грошових зобов'язань, наявність аналітичного висновку щодо вчинення відповідного кримінального правопорушення).

Не зважаючи на вищевказані переваги, на нашу думку одним із недоліків законопроекту про НБФБ є те, що працівники несуть дисциплінарну відповідальність, яка має діапазон від догани до звільнення. Дисциплінарним проступком працівника Бюро є також вчинення дій, що викликають сумнів в об'єктивності, неупередженості та незалежності працівника НБФБ при виконанні покладених на нього службових обов'язків, а також в його чесності та непідкупності.

Отже питання створення принципово нового правоохоронного органу, який буде належним чином забезпечувати фінансово-економічну безпеку держави на даному етапі є досить проблемним. Як бачимо процес створення такого органу в Україні сильно затягнувся, тому влада найближчим часом повинна докласти максимум зусиль аби якнайшвидше обрати ідеальну модель цього органу. Найвірогідніше, таким правоохоронним органом стане Національне бюро фінансової безпеки, але на даному етапі існує лише проект закону про діяльність цього органу, який ще потребує вдосконалення.

ВИСНОВКИ

Провівши детальне дослідження тематики магістерської роботи на основі чинного законодавства України та численних наукових праць, та в результаті вирішення поставлених завдань мною було сформульовано ряд висновків, та пропозицій, спрямованих на удосконалення роботи правоохоронних, які забезпечують економічну безпеку держави. Основними з них є наступні:

1. Правоохоронні органи, які забезпечують економічну безпеку держави» це державні органи, які, рамках встановлених законодавством правил і процедур, з дотриманням прав, свобод та законних інтересів громадян, уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність, спрямовану на забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, та які для ефективного виконання своїх завдань наділені правом застосовувати заходи державного примусу.

2. До основних правоохоронних органів, які покликані захищати економічні інтереси держави варто віднести Податкову міліцію, Департамент захисту економіки Національної поліції України, Головне управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економіки, яке є структурним елементом Центрального управління СБУ, Національне антикорупційне бюро України.

3. Нормативно-правову основу діяльності правоохоронних органів становлять численні загальні та спеціальні закони та підзаконні нормативні акти, проте вони потребують суттєвого вдосконалення. Недосконалість адміністративно-правового регулювання виражається в застарілості та суперечливості норм одного нормативно-правового акту нормам іншого, а також в дублюванні функцій і повноважень окремих правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку держави.

4. Важливими елементами, що визначають особливий адміністративно-правовий статус правоохоронних органів є мета їх діяльності, завдання та функції. Кожен суб'єкт в системі правоохоронних органів, що забезпечують

економічну безпеку мають свої власні специфічні мету, завдання та функції, які детально проаналізовані у відповідному розділі магістерської роботи. Проте основною проблемою є те, що не у всіх законодавчих актах чітко визначено мету діяльності відповідних органів, а завдання та функції часто ототожнюються.

5. Діяльність правоохоронних органів, в сфері забезпечення економічної безпеки спрямована у двох напрямках: стратегічному та тактичному. Стратегічний напрям передбачає інформаційно-аналітичну роботу правоохоронних органів. Тактичний напрям передбачає проведення оперативно-розшукових заходів з метою виявлення кримінальних правопорушень, які посягають на фінансово-економічні інтереси держави, їх припинення, належне документування та досудове розслідування.

Система органів Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Національної поліції та підрозділів податкової міліції ДФС дає можливість виокремити загальнодержавний, регіональний та локальний рівні. На загальнодержавному рівні здійснюється діяльність центральних управлінь зазначених органів, а працівники територіальних управлінь реалізують надані їм повноваження у межах території області та підпорядковуються центральному управлінню.

6. Оцінку діяльності правоохоронних органів доцільно проводити відповідно до наступних критеріїв: громадська думка, економічний результат діяльності, дотримання встановлених строків, показник превентивної діяльності, показник законності, показник рівня професійної підготовки працівників. Зробивши детальний аналіз кількісних та якісних показників діяльності правоохоронних органів за останні роки, слід зробити висновок, що вони не повністю відповідають вищезазначеним критеріям. Зокрема рівень довіри громадян до правоохоронців не перевищує 35%, на утримання деяких органів з державного бюджету виділено на багато більше коштів, ніж вони повернули державі в результаті своєї діяльності, рівень превентивної діяльності також не надто високий.

7. Фінансово-економічній безпеці в провідних країнах світу приділяється дуже велика увага. При здійсненні реформування правоохоронних органів держава повинна враховувати надбання та прогрес зарубіжних країн у сфері захисту економіки. Проаналізувавши міжнародний досвід таких країн як Польща, Італія, США, Німеччина можна зробити висновок, що правоохоронні органи цих держав на високому професійному рівні успішно виконують покладені на них завдання із забезпечення економічної безпеки.

8. До шляхів вдосконалення національних правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку країни належить: поліпшення та модернізація нормативно-правової бази роботи правоохоронних органів; підвищення рівня взаємодії правоохоронних органів з громадськістю; чіткий розподіл функцій та повноважень між правоохоронними органами в сфері захисту економічних інтересів країни; удосконалення структурної побудови органів, покращення їх штатної та управлінської роботи; підвищення рівня професійності співробітників правоохоронних органів; забезпечення плідної співпраці з аналогічними правоохоронними органами провідних країн світу.

9. Найгострішою проблемою в процесі вдосконалення правоохоронних органів, є створення окремого незалежного суб'єкта правоохоронної діяльності, який буде забезпечувати фінансово-економічну безпеку держави. Рішення цієї проблеми дасть змогу: зменшити витрати з державного бюджету України на фінансування та матеріальне забезпечення органів; зменшити надмірний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання; більш ефективно здійснювати контроль за новим правоохоронним органом зокрема в сфері дотримання законодавства; не розгалужувати діяльність правоохоронних органів нашої держави, а зосередити їхню діяльність на інших важливих завданнях; зосередити увагу саме на фінансових і економічних правопорушеннях; ефективніше протидіяти корупції; зменшити кількість нормативно-правових актів, які фактично закріпили однакові повноваження, але за різними правоохоронними органами як суб'єктами забезпечення фінансово-економічної безпеки держави.

10. На даному етапі найвірогідніше місце нового правоохоронного органу, що забезпечуватиме фінансово-економічну безпеку країни займе Національне бюро фінансової безпеки. Зараз ведуться дискусії та суперечки з приводу того, яким буде цей орган, кому він буде підзвітний, які функції та повноваження йому буде надано. Проект закону про Національне бюро фінансової безпеки України ще не був розглянутий Верховною Радою, але політики вже знайшли в ньому велику кількість суперечностей і недоліків. Процес створення такого органу в Україні сильно затягнувся, тому влада найближчим часом повинна докласти максимум зусиль аби якнайшвидше обрати ідеальну модель цього органу та прийняти відповідні нормативно-правові акти.

Як загальний висновок до проведеного дослідження хотілось б додати, що економічна і фінансова безпека держави є показниками, перш за все, її національної безпеки, тобто здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам у фінансовій і економічній сферах. Проте сучасна ситуація в країні говорить про занадто високий рівень скоєння адміністративних та кримінальних правопорушень в економічній сфері, що є показником низького рівня економічної безпеки в цілому. Однією з причин вказаного, є нездатність правоохоронних органів, на які покладено завдання щодо виявлення, розслідування і припинення правопорушень у фінансово-економічній сфері, належним чином протидіяти зростанню злочинності в країні.

Отже, для подолання вищезазначених проблем, Україні потрібно провести реформування правоохоронних органів, які є суб'єктами забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, в першу чергу, для підвищення рівня національної безпеки держави та закріплення підготовки України до офіційного вступу в Європейський Союз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боняк В. О. Становлення та розвиток правоохоронних органів України: історико–правовий аспект: Матеріали міжкафедрального круглого столу «Правоохоронна функція держави: теоретико–методологічні та історико–правові підходи дослідження» (Харків, 23 жовтня 2012 р.) / В. О. Боняк. – Х.: ХНУВСУ, 2012. – С. 53–56.
2. Дорошенко Д. І. Нарис історії України: в 2 т. / Д. І. Дорошенко. – Т. 1. – К.: Глобус, 1991. – 238 с.
3. Хамула П. І. Особливості становлення та розвитку правоохоронних органів на території України: історичний аспект [Текст] / П. І. Хамула // Віче. Журнал Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – С. 28–31.
4. Сиза Н. Суди і кримінальне судочинство України в добу Гетьманщини / Н. Сиза. – К.: Українська видавнича спілка, 2000. – 120 с.
5. Резнік, О.М. Історико–правовий аналіз діяльності правоохоронних органів України із забезпечення фінансово–економічної безпеки держави [Текст] / О.М. Резнік // Юридичний науковий електронний журнал. – 2018. – № 2. – С. 154–157. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/2_2018/42.pdf
6. Михайленко П.П. Міліція України радянського періоду (1923–1940). Міліція України. 2003. № 9. С. 18–19.
7. Лясковська С. Боротьба економічних підрозділів ДПУУСРР з фальшивомонетництвом у 1920–ті рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/42218/02Lyaskovska.pdf?sequence=1>
8. Саблук С.А. Протидія розкраданню соціалістичної власності в Україні в другій половині 1940–х років//Актуальні проблеми держави і права. 2015. № 8. С. 40–49.
9. Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.1993 р. [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/510-93-%D0%BF>.
10. Питання державної податкової служби в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/559-92-%D0%BF>.
11. Про Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/456-96-%D0%BF>.
12. Бригінець О.О. Забезпечення реалізації адміністративно-правового статусу податкової міліції як спеціалізованого підрозділу по боротьбі з податковими правопорушеннями. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2010. № 3.
13. Шевчук О. Д. Про проблеми та перспективи реорганізації податкової міліції / О. Д. Шевчук // Агросвіт. – 2017. – № 11. – С. 34–39.
14. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1797\\$19/page](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1797$19/page)
15. Окіпнюк В.Т. Комітет державної безпеки СРСР та Комітет державної безпеки УРСР II Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкой.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2007. Т.4:Ка– Ком. С. 479.
16. Вертузаєв М.С. Проблеми контррозвідувального захисту економічної інформації як об'єкту промислової власності. Право і безпека. 2006. № 5. С. 7–9.
17. Історія становлення Національного антикорупційного бюро: Офіційний сайт НАБУ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/istoriya-stanovlennya>
18. Шай Р. Я. Роль і місце правоохоронних органів у правовій державі / Р. Я.

- Шай // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – Вип. 2. – С. 496–508.
19. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
20. Мельник М.І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: навч. посібник / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2002. – 576 с.
21. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
22. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України від 7 березня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 32. – Ст. 225.
23. Бойко В.П. Российская юридическая энциклопедия / под ред. В.П. Бойко. – М.: ИНФРА–М, 1999. – 1100 с.
24. Лапкін А. В. Організація судових та правоохоронних органів України : навч. посіб. у схемах / А. В. Лапкін. – Вид. 6–те, змін. і допов. – Харків : Право, 2017. – 168 с.
25. Тевлін Р. Про поняття «правоохоронні органи» у вузькому та широкому розумінні // Радянське право. – 1985. – № 7.
26. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно–правові засади організації та функціонування: дис. д–ра. ю. н. / А. М. Куліш. – Х.: 2009. – 432 с.
27. Басай В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України: підруч. Коломия: Видавничо–поліграфічне товариство «Вік», 2006. 972 с.
28. Хамула П.І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади: дне.канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2015. 235 с.
29. Рибалка Н., Балабан С. Концептуальні засади визначення ефективності адміністративно–правового регулювання: міждисциплінарний підхід. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 1. С. 147–159.

30. Резнік, О.М. Адміністративно–правове регулювання діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово–економічної безпеки України / О.М.Резнік // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2018. – Т. 29 (68). – № 2. – С. 88–94.
31. Резнік, О.М. Мета, завдання та функції правоохоронних органів, які забезпечують фінансово–економічну безпеку України/ О.М. Резнік // Порівняльно–аналітичне право. – 2018. – № 1. – С. 208–211.
32. Словник української мови: в 11 тт.4 за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка. 1973. С. 683
33. Ю. Загороднюк. Ціль // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). – Київ : Абрис, 2002. – 751 с.
34. Теорія держави та права : підручник / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.
35. Кучук А.М. Теоретико–правові засади правоохоронної діяльності в Україні: автореф. дис. канд. юрид. Наук: 12.00.01. Київ, 2007. 22 с.
36. Миндагулов А.Х. Спорные положения нового Уголовного кодекса: Актуальные проблемы экономики и права. 2014. № 4 (32). С. 273–278.
37. Шестак Л.В. Адміністративне право: навч. посіб. Чернігів: ЧДПЧТП, 2011. 254 с.
38. Великий тлумачний словник сучасної української мови: уклад. Бусел В.Т. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009, 1736 с.
39. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посібн. / В.С. Ковальський, В.Т. Білоус, С.Е. Демський, та ін.; відп. ред. Я. Кондратьєв. Київ: Юрінком Інтер, 2002, 320 с.
40. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції: Наказ Національної поліції України від 07.11.2015 року

№ 81.

41. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698–VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47.
42. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., № 2755–VI // ВВР України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
43. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
44. Служба безпеки України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ssu.gov.ua>
45. Бородин Д. І. Правоохоронні органи України: поняття та функції/ Д. І. Бородин // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 2. – С. 47–51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnauc_2015_211.
46. Ревак І. О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: теоретичний аспект. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2009. Вип. 2. С. 238–247
47. Сажнев І.В. Суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави: теоретико_правовий аналіз // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2001. – № 4, – С. 73–81
48. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: автореф. дис. канд. юрид. наук : спец.12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень» / Й.І. Горінецький; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2005. – 20 с.
49. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 2 С. 41–48.
50. Користін О. Є. Економічна безпека / О. Є. Користін. О. І. Баранонський. Л. В. Герасименко, Л. М. Доля, О. М. Калюк. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
51. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у

- 3-х кн. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.
52. Хоменко В. П. Організація запобігання злочинам у фіскальній сфері. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2 (99). С. 187–201.
53. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Е. Криминология : учеб. 2-е изд., перераб и доп. М. :Юристъ, 2002. С. 279–280.
54. Резнік О.М. Рівні і напрями діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки / О.М. Резнік // Право і Безпека. – 2017. – № 4 (67). – С. 136–141.
55. Бандурка О. М., Духов В. Є., Петрова К. Я., Червяков І. М. Основи економічної безпеки : підручник. Харків : НУВС, 2003. 236 с.
56. Резнік, О.М. Критерії оцінювання діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки країни: окремі аспекти/ О.М. Резнік // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: науковий збірник, 2017. – № 2. – Том 2. – С. 77–79.
57. Охріменко І. Показники діяльності правоохоронних органів України: теоретико-прикладний аспект / І. Охріменко//Актуальна юриспруденція. – 2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1338%3A05101617&catid=165%3A6-1016&Itemid=205&lang=ru
58. Експертний аналіз діяльності Національного антикорупційного бюро України – березень 2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/infographics/ekspertnyy-analiz-diyalnosti-nabu>
59. Національні дослідження, проведені Фондом «Демократичні ініціативи». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua>.
60. Звіт про роботу Національного антикорупційного бюро за I півріччя 2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/report/zvit-pershe-pivrichchya-2018-roku>
61. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700–

- VII [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
62. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції: Постанова Кабінету Міністрів України від від 7 лютого 2018 р. № 58 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF>
63. Звіт про діяльність Національної поліції України за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2017_text+grafic.pdf
64. Звіт Служби безпеки України, 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/3008#.RdFLaall.dpbs>
65. Удосконалення системи правоохоронних органів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки України: звіт про НДР (проміжний) / кер. О.М. Резнік. – Суми: СумДУ, 2017. – 154 с.
66. Беззуб І. Чи полегшить життя українському бізнесові "Фінансова поліція"? // Громадська думка про правотворення № 15-16 (118-119) 2016. – С.10–16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&\\$id=2313:reforma\\$podatkovoji\\$systemi&catid=8&Itemid=350](http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&$id=2313:reforma$podatkovoji$systemi&catid=8&Itemid=350)
67. Жуковська Ж. О. Проблеми міжнародного співтовариства у боротьбі зі злочинами майнового характеру // Південноукраїнський правочин часопис. – 2008. № 4 – С. 35–36.
68. Токарчук Олег. Зарубіжний досвід боротьби з економічною злочинністю//Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. – О., 2013. – Вип. 1 (53).
69. Guardia di Finanza [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gdf.gov.it/chi-siamo/storia-del-corpo/storia-del-corpo_
70. Резнік О.М. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів що

- забезпечують фінансово–економічну безпеку [Текст] / О.М. Рєзнік // Science and society: Collection of scientific articles. – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2017. – p. 283–286
71. What is National Security? By Kim R. Holmes, PhD [Electronic resource]. – Access mode: <http://index.heritage.org/military/2015/important-essays-analysis/national-security/>.
72. European anti-fraud office annual OLAF reports. – European Commission: official website. – [Electronic resource]. – Access mode: https://ec.europa.eu/anti-fraud/about-us/reports_en
73. Суббот А. Застосування в Україні передових світових стандартів організації ефективної діяльності правоохоронних органів / А. Суббот // Віче. – 2014. – № 10. – С. 5–8.
74. Реформирование полиции в странах Европы: Процесс и прогресс / П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек и др.; под ред. М. Капарини, О. Маринина; предисловие А. Н. Ярмыш. – К. : Задруга, 2005. – С. 31.
75. Губанов А. В. Полиция зарубежных государств: основные черты организации и деятельности / А. В. Губанов. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1991. – С. 44.
76. Зозуля Є. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів / Є. Зозуля // Віче. – 2014. – № 4 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4070/>.
77. Карпенко С.В. Створення та реформування системи управління державною службою України на рубежі ХХ–ХХІ ст. : монографія / С. В. Карпенко. – К. : Інститут історії України НАН України, 2011. – 304 с.
78. Гриценко В. Г. Шляхи вдосконалення управлінської та штатної роботи правоохоронних органів / В. Г. Гриценко // Право та інновації. – 2015. – № 1. – С. 87–91
79. Про державну службу : Закон від 17.11.2011 №4050–VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – №26. – С. 1072. – Ст. 273.
80. Гончарук Н.Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби

- України: теорія та практика : монографія / Нац. акад. держ. управл. у сфері держ. служби України. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 592 с.
81. Гаруст, Ю.В. Напрямки вдосконалення системи правоохоронних органів, що забезпечують фінансово–економічну безпеку держави [Текст] / Ю.В. Гаруст, А.О. Ахтирцева // Правові горизонти. – 2017. – Вип. 3(16). – С. 143–147.
82. Резнік О.М. Реформування правоохоронних органів в аспекті забезпечення фінансово–економічної безпеки держави / О.М. Резнік // Науковий журнал Право і суспільство. – 2016. – № 2. – С. 145–151.
83. Про Фінансову поліцію: Проект Закону України 15.03.2016 № 4228 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH39G00A.html
84. Про Службу фінансових розслідувань: законопроект. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/organi-v-kompetencii-mfu/stvorennya-sluzhby-finansovyh-rozsliduvan>
85. Вінокуров Я. Національне бюро фінансової безпеки: чи є привід для оптимізму? / Громадське Телебачення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/natsionalne-biuro-finansovoi-bezpeky-chy-ie-pryvid-dlia-optymizmu>
86. Про Національне бюро фінансової безпеки України: Проект Закону України № 8157-1 від 19.03.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63676
87. Беззуб І. Проблеми та перспективи створення Національного бюро фінансової безпеки в Україні. – Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ СІАЗ НЮБ ФПУ: веб-сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3586:problemi-ta-perspektivi-stvorennya-natsionalnogo-byuro-finansovoji-bezpeki-v-ukrajini-2&catid=71&Itemid=382
88. Комарова О. Кого лякає новий правоохоронний орган із аббревіатурою НБФР? – Радіо Свобода: веб-сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://www.radiosvoboda.org/a/29136133.html>

89. Мокрицька І. Бюро фінбезпеки по-президентськи: хто (не) кошмаритиме бізнес в Україні.– Незалежний розслідувальницький проект Слідство.Інфо [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slidstvo.info/investigations/finbezpeka/>
90. Харитонов О. Чиї фінанси берегтиме Національне бюро фінансової безпеки? – Сайт юридичної компанії ILF. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ilf-ua.com/uk/blog/chiyi-finansi-beregtime-natsionalne-biuro-finansovoyi-bezpeki/>